

”KYSE ON AIKUISISTA IHMISISTÄ!”

Kiusaaminen Lapin yliopiston opiskelijayhteisössä

Pro gradu

Elisa Luukinen

0338675

Kasvatustieteiden tiedekunta

Yleinen kasvatustiede

Outi Kyrö-Ämmälä

Lapin yliopisto

Kevät 2018

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: "Kyse on aikuisista ihmisistä!" – Kiusaaminen Lapin yliopiston opiskelijayhteisössä

Tekijä: Elisa Luukinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Yleinen kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Tutkielman ohjaaja: Outi Kyrö-Ämmälä

Sivumäärä: 79, 1 liite

Vuosi: 2018

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata kiusaamisen ilmiötä Lapin yliopistossa. Tutkimusaineistona olen käyttänyt Lapin yliopiston ylioppilaskunnan keväällä 2017 toteuttaman Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys Lapin yliopistossa -kyselyn vastauksia. Tutkimus on laadullinen kyselytutkimus: tutkimusaineisto on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella, mutta aineiston analyysissä on käytetty dokumentteina pääasiassa avointen kysymysten vastauksia, jotka on analysoitu fenomenologista analyysimenetelmää soveltaen.

Tutkimuksessani käy ilmi, että kiusaaminen Lapin yliopistossa tapahtuu epäsuoran kiusaamisen keinoin. Kiusattua syrjitään, suljetaan ulkopuolelle, tästä puhutaan pahaa ja tätä kohdellaan epäasiallisesti. Lisäksi tutkimus paljastaa vallitsevan piiloasenteen, "aikuiset eivät kiusaa". Tutkimusaineistosta ei kuitenkaan selviä, miksi joku valikoituu kiusatuksi tai miksi kiusaaja kiusaavat.

Kiusaaminen on valitettavan yleinen ilmiö, ja sitä tapahtuu niin peruskoulussa, toisella asteella, korkeakoulussa kuin työpaikoillakin. Tutkimuksessani pyrin tarjoamaan ratkaisuja kiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Jos kiusaaminen tapahtuu pääasiassa ulkopuolelle sulkemalla, voisi yksi lääke siihen olla yhteisöllisyyden lisääminen. Mutta kuka luo yhteisöllisyyden yliopistossa, ja kenen vastuulla on sen parantaminen?

Avainsanat: kiusaaminen, koulukiusaaminen, työpaikkakiusaaminen, yliopisto, yhteisöllisyys, kokemus, merkitys, fenomenologia

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	FENOMENOLOGISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	4
2.1	<i>Fenomenologinen tutkimusote</i>	4
2.2	<i>Fenomenologis-hermeneuttinen menetelmä</i>	6
2.3	<i>Aineiston keruu</i>	7
2.4	<i>Fenomenologinen analyysi</i>	11
2.4.1	Ensimmäinen päävaihe	11
2.4.2	Toinen päävaihe.....	22
3	YLEINEN MERKITYSVERKOSTO KIUSAAMISEN ILMIÖSTÄ LAPIN YLIOPISTOSSA	29
3.1	<i>Kiusaamisen toteuttaminen</i>	29
3.1.1	Suora kiusaaminen.....	29
3.1.2	Epäsuora kiusaaminen	31
3.1.3	Sosiaalinen media kiusaamisen kanavana.....	34
3.1.4	Opettajan rooli yliopistossa tapahtuvassa kiusaamisessa	36
3.2	<i>Kiusaamisen ilmeneminen</i>	39
3.2.1	Kiusaamisen syyt	39
3.2.2	Kiusaamisen havaitseminen.....	43
3.2.3	Kiusaamisen seuraukset	45
3.3	<i>Kiusaamisen määrittelemine ja ennaltaehkäiseminen</i>	47
3.3.1	Opiskelijoiden ajatuksia kiusaamisesta.....	47
3.3.2	Kiusaamisen tulkinnallisuus	53
3.3.3	Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen.....	55
4	JOHTOPÄÄTÖKSET	60
5	POHDINTA	65
5.1	<i>Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu</i>	70
5.2	<i>Jatkotutkimusideat</i>	73
	LÄHTEET	75
	LIITE: Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys Lapin yliopistossa -kysely	80

1 JOHDANTO

Kun olin neljännellä, luokallemme tuli uusi tyttö. Hän oli vuoden vanhempi, päätä pidempi ja muutenkin isokokoisempi kuin me muut. Muistan elävästi, kuinka nauroimme hänen vastatessaan opettajan kysymykseen väärin ja välttelimme häntä välitunnilla. Olimme yhtä mieltä siitä, että hän on jotenkin ”outo”. Hän ei sanonut ikinä mitään vastaan, joten en ajatellut asiaa sen enempää. Lukuvuoden jälkeen hän vaihtoi koulua. Myöhemmin tajusin, miten törkeästi olimme häntä kohtaan käyttäytyneet, miten minä olin käyttäytynyt. Hävetti. Hävettää vieläkin.

Kiusaaminen on ilmiönä yhtä vanha, kuin nykyihminen (Hamarus 2008, 9). Se on ilmiö, joka koskettaa jollain tavalla jokaista. Henkilöllä saattaa olla kokemusta kiusaamisesta niin kiusaajan, kiusatun kuin sivustakatsojankin näkökulmasta. Tutkimusten mukaan noin joka kymmenes lapsi on koulukiusattu (Hamarus, Holmberg-Kalenius & Salmi 2015, 7). Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan taas yli 100 000 palkansaajaa kokee olevansa työpaikallaan päivittäisen kiusaamisen kohteena (Työterveyslaitos 2018). Jos kiusaaminen on näin yleistä niin kouluissa kuin työpaikoilakin, mihin se katoaa yliopistossa?

Kiusaamista on tutkittu suunnitelmallisesti 1970-luvun alkupuolelta lähtien (Aho & Laine 1997, 226). Aiemmin kiusaamisen ilmiötä on tutkinut esimerkiksi Hamarus (2006), tosin hänen tutkimuksensa sijoittui peruskouluun. Vartia (2003) taas on tutkinut työpaikkakiusaamista ja sen vaikutuksia työympäristöön. Tämä tutkimus käsittelee kiusaamista sosiaalisissa yhteisöissä, tarkemmin sanottuna Lapin yliopiston opiskelijayhteisössä, esiintyvänä ilmiönä liittäen sen kasvatussosiologian kenttään.

Kasvatussosiologista tutkimusta tehdään mikrososiologian ja makrososiologian tasolla. Mikrososiologia tutkii sitä, miten yksilö voi merkitystenannollaan synnytt-

tää ja muuttaa yhteiskunnan rakenteita. Makrososiologia taas tutkii näitä sosiaalisia rakenteita ja niiden ilmenemistä. (Antikainen ym. 2006, 17.) Tämä tutkimus yhdistää molempia, pohtien sekä sitä, miten olemassa olevat rakenteet mahdollisesti säätelevät hyväksytyjä käyttäytymismalleja, että sitä, miten yksilön kokemus voi vaikuttaa kokonaisuuden muodostumiseen.

Kiusaaminen tuotetaan aina yhteisössä, vuorovaikutuksessa yhteisön muiden jäsenten kanssa luoden erilaiset suhtautumistavat eri henkilöitä kohtaan. Suhtautuminen riippuu siitä, ajatellaanko henkilön kuuluvan yhteisöön vai ei. (Hamarus, Holmberg-Kalenius & Salmi 2015, 20.) Toisin sanoen, eri henkilöitä kohdellaan eri tavalla riippuen heille yhteisössä määräytyistä rooleista.

Vuodesta 2000 alkaen neljännesvuosittain toteutetussa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön YTHS:n korkeakouluopiskelijoille suunnatussa terveystutkimuksessa kiusaamisen teema otettiin mukaan vuonna 2008 (YTHS:n verkkosivut). Yliopistoissa tapahtuvaa kiusaamista on lähivuosina kartoitettu ainakin Tampereen ja Oulun yliopistoissa (Aviisi 6.3.2017; Oulun yliopiston tiedote 13.2.2018). Keväällä 2017 Lapin yliopistossa toteutettiin vuorovaikutus- ja yhteisöllisyyskysely, joka sisälsi kysymyksiä myös Lapin yliopistossa tapahtuvasta kiusaamisesta.

Oma kokemukseni yliopiston opiskelijana on se, että kiusaamisesta yliopistossa ei jostain syystä puhuta. Siksi halusinkin tutkia, esiintyykö kiusaamista Lapin yliopistossa, ja jos esiintyy, millaista se on. Tarkoitukseni on tuoda ilmiö päivänvaloon, jo tunnettu tiedetyksi (ks. Laine 2010, 33). Haluan kuvata ilmiötä sellaisena, miten yliopiston opiskelijat, eli yliopistoyhteisön jäsenet, sen kokevat. Tutkimuskysymykseni on: **Millaisena ilmiönä opiskelijat kokevat kiusaamisen Lapin yliopistossa?** Haluan myös selvittää, miten kiusaaminen yliopistossa eroaa koulukiusaamisesta ja työpaikkakiusaamisesta, kumman kanssa sillä on enemmän yhteisiä piirteitä, vai onko kenties kyse yhdestä ja samasta ilmiöstä, joka näyttäytyy läpileikkaavasti niin koulussa, opiskellessa kuin työpaikoillakin.

Kiinnostukseni aiheeseen on muotoutunut historiani järjestötoimijana kautta. Olen toiminut oman ainejärjestöni Lapikas ry:n hallituksessa ja puheenjohtajana, sekä Lapin ylioppilaskunnan hallituksessa. Tätä kautta tietooni on tullut toisinaan yliopistolla ilmenneitä kiusaamistapauksia. Minulle itselleni tuli aikanaan jotenkin yllätyksenä, että vielä yliopistollakin tapahtuu kiusaamista, ja juuri tämän takia haluan tutkia tätä ilmiötä. Onko mahdollista, että se tapahtuu pinnan alla tai että sitä ei myönnetä tapahtuvaksi ollenkaan? Mistä johtuu se, että yliopistolla ei ajatella tapahtuvan kiusaamista?

2 FENOMENOLOGISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 *Fenomenologinen tutkimusote*

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa siitä, miten Lapin yliopiston opiskelijat kokevat kiusaamisen yhteisöllisenä ilmiönä. Koska tavoitteena on kuvailla ilmiötä, sopii fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa linssiksi, jonka läpi tutkia kiusaamista opiskelijayhteisössä. Tutkimuskysymykseni on, millaisena ilmiönä opiskelijat kokevat kiusaamisen Lapin yliopistossa.

Fenomenologia tutkii ihmisen suhdetta maailmaan, jossa hän elää. Tätä suhdetta määrittävät kokemuksellisuus ja intentionaalisuus. Kokemuksellisuus merkitsee sitä, että henkilön suhde esimerkiksi toisiin ihmisiin ja kulttuuriin ilmenee hänen kokemuksistaan, jotka taas syntyvät vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. Intentionaalisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikella on henkilölle jokin merkitys. (Laine 2001, 29; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Perttula (2005, 119) määrittelee kokemuksen ymmärtäväksi ja merkityksellistyväksi suhteeksi ihmisen ja hänen elämäntilanteensa välillä. Fenomenologisen tutkimuksen todellisena kohteena ovatkin ne merkitykset, joiden kautta jokin kokemus muotoutuu. Merkitykset ovat lähtöisin yhteisöstä, johon kasvamme ja johon meitä kasvatetaan, ja ne ovat intersubjektiivisia. Merkitykset siis yhdistävät ihmisiä, yhteisön jäsenillä on yhteisiä merkityksiä. (Laine 2001, 30.) Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena ovat merkitykset, jotka muodostavat kokemuksen kiusaamisesta ilmiönä Lapin yliopistossa.

Fenomenologisen tutkimuksen ydin on tutkittavan ilmiön ensisijaisuus (Perttula 2000, 428). Pyrkimyksenä on ymmärtää tietyn tutkittavan alueen tietynhetkistä merkitysmaailmaa mahdollisimman autenttisesti. Tämän takia fenomenologinen

tutkimus pohjautuu jonkin teoreettisen mallin sijaan laajoihin teoreettisiin kysymyksiin jo aiemmin mainituista kokemuksen ja merkitysten käsityksistä, sekä ihmiskäsityksestä. (Laine 2010, 31.)

Yleiskielelliseltä merkitykseltään ihmiskäsitys on henkilön pohjimmainen, mahdollisesti tiedostamaton asennoituminen ihmiseen, mikä vaikuttaa hänen omissa ihmissuhteissaan. Kuitenkin, empiirisessä tutkimuksessa ihmiskäsityksellä tarkoitetaan ihmistä tutkimuskohteena määrittäviä edellytyksiä ja oletuksia, joita tutkija tekee rajatessaan tutkimusaihettaan, hypoteesejaan asettaessaan ja tutkimusmetodiensa valitessaan (Rauhala 2005, 18.) Toisin sanoen, tutkimuksen kontekstissa ihmiskäsityksellä ei tarkoiteta sitä henkilökohtaista kuvaa, joka jokaisella ihmisellä on elämänsä aikana muodostunut, vaan teoriaa ihmisenä olemisesta.

Tämä tutkimus pohjautuu Rauhalan (2005) kuvailemaan holistiseen ihmiskäsitykseen. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan ihmisenä oleminen, ihmisyys, koostuu psyykkis-henkisestä olemassaolosta eli tajunnallisuudesta, olemassaolosta orgaanisena tapahtumisena eli kehollisuudesta sekä olemassaolosta suhteina todellisuuteen eli situationaalisuudesta. Nämä olemisen muodot ovat riippuvaisia toisistaan, konstituovat toinen toisiaan ollen toisilleen sekä olemassaolon ehtoja että toteumia. Ne ovat kaikki yhtä välttämättömiä ja yhtä ensisijaisia. (Rauhala 2005, 32, 55 – 57.) Myös kasvatussosiologia määrittelee ihmisen yksilöksi biologisesti, psykologisesti ja sosiaalisesti (Antikainen, Rinne & Koski 2006, 39).

Tämä tutkimus keskittyy erityisesti situationaalisuuteen. Situationaalisuuden käsite kuvaa ihmisen kietoutumista todellisuuteen oman elämäntilanteensa, tiluutensa, kautta ja mukaisesti. Situationaalisuus koostuu komponenteista, joista osaan hän voi itse vaikuttaa ja osa taas määräytyy kohtalonomaisesti. Komponentin kuullessa yksilön tiluutioon, vaikuttaa se automaattisesti jonkinasteisesti ihmisen olemassaolon tapaan ja laatuun. Situationaalisuus vaikuttaa myös ihmisen identiteetinmuodostukseen. Jokaisen ihmisen tiluutioiden kokonaisuus

koostuu erilaisista komponenteista ollen täten ainutkertainen. (Rauhala 2005, 41 – 45.)

Vaikka henkilöiden situaatioiden kokonaisuudet ovat ainutkertaisia, voi eri henkilöitä yhdistää sama komponentti. Tämän tutkimuksen keskiössä oleva situationaalisuus on henkilö opiskelijana ja opiskelijayhteisönsä jäsenenä. Kaikki opiskelijat ovat jollain tasolla opiskelijayhteisön jäseniä, vaikka tämän jäsenyyden muoto myös vaihtelee suuresti. Esimerkiksi opiskelija, joka tekee etäopintoja toiselta paikkakunnalta, on eri tavalla opiskelijayhteisön jäsen, kuin opiskelija joka viettää päivittäin aikaa yliopistokampuksella.

Käsitän opiskelijuuden situationaalisuutena olevan tilapäistä ja päämääräsuuntautunutta. Opiskelijan tavoitteena on hankkia tietoa ja kasvattaa taitoja tavoitteenaan tutkinto, ja sen kautta työpaikka. Opiskelijuuden taustalla on useimmiten, ainakin jollakin tasolla, henkilön oma motivaatio. Oppilaana olemisen situationaalisuudesta opiskelijuus eroaa siten, että opiskelijalla on enemmän vapautta omien opintojensa suhteen, mutta myös vastuu niiden etenemisestä.

2.2 Fenomenologis-hermeneuttinen menetelmä

Tulkinnan tarve tuo fenomenologiseen tutkimukseen hermeneuttisen ulottuvuuden, sillä merkityksiä voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla (Laine 2010, 31). Kun ihminen kuvaa jotakin, hän tekee jatkuvasti niin tiedostamattomia kuin tiedostettujakin tulkintoja. Kuvaaminen on representaatiota, ei varsinainen tapahtuma tai asia. Tästä syystä kuvaamisen ja tulkinnan voidaan ymmärtää merkitsevän samaa asiaa. (Niskanen 2005, 111.)

Hermeneuttisella ymmärtämisellä tarkoitetaan ilmiön merkityksen oivaltamista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 35). Perttula (2005) esittelee kaksi ymmärtämisen perustapaa, aiheeseen uppoutuneen ymmärtämisen ja rakentavan ymmärtämisen. Aiheeseen uppoutunut ymmärtäminen kohdistuu kokemuksiin, jotka muodostu-

vat suoraan aiheesta. Rakentavan ymmärtämisen kautta taas on mahdollista ottaa etäisyyttä aiheeseen. Se koskee usein sääntöjä, periaatteita ja tapoja, joissa yhteisö muodostuu ja joiden pohjalta yhteisö toimii. (Perttula 2005, 120 – 123.) Tässä tutkimuksessa pyritäänkin tutkittavan ilmiön rakentavaan ymmärtämiseen.

Fenomenologista ja hermeneuttista tutkimusta yhdistää tutkimuksen kaksitasoinen rakenne. Ensimmäisellä tasolla tarkoitetaan tutkittavan koettua elämää hänen luontaisen ymmärryksensä eli esiymmärryksensä varassa, toisella tasolla sitä, kun tutkija pyrkii ymmärtämään ja tulkitsemaan ensimmäistä tasoa. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus pyrkii tekemään jo tunnetun tiedetyksi, eli käsitteellistämään tutkittavan ilmiön. (Laine 2010, 32 – 33; Tuomi & Sarajärvi 2009, 35.) Tämän tutkimuksen avulla pyrin nostamaan Lapin yliopiston opiskelijayhteisössä esiintyvän kiusaamisen ilmiön päivänvaloon.

Fenomenologis-hermeneuttinen metodi saa muotonsa muun muassa tutkijan, tutkittavan ja tilanteen erityislaatuisuuden myötä (Laine 2010, 33). Tässä tutkimuksessa tutkittava on kiusaamisen ilmiö, jota pyrin kuvaamaan opiskelijoiden kokemusten kautta. Koska tutkin kiusaamista ilmiönä omassa yliopistossani, oli minun otettava huomioon se, että minulla on aineistoni lisäksi melkein seitsemän vuoden ajalta tehtyä osallistuvaa havainnointia aiheesta, joka minun oli pyrittävä sulkemaan tutkimuksen ulkopuolelle.

2.3 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineistona käytin Lapin yliopiston ylioppilaskunnan, LYYn, toteuttaman Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys Lapin yliopistossa -kyselyn vastauksia. Kysely on toteutettu Webropol-kyselytyökalulla keväällä 2017, joten tutkimus on poikittaistutkimus. Poikittaistutkimuksen avulla voidaan kuvailla ilmiötä (Vastamäki 2015, 121). Kyselyn kohderyhmä oli Lapin yliopiston opiskelijat, ja vastaajia kertyi yhteensä 267 kappaletta. Kyselyn yhteydessä kerrottiin, että kyselyn tuloksia tullessaan hyödyntämään tutkimuskäytössä (Liite).

Idea kyselyn toteuttamisesta on noussut esille Sujuvuutta opintoihin -työryhmässä. SUPI-työryhmä on syksyllä 2014 perustettu opiskelijavaikuttamisen kanava, johon kuuluu ylioppilaskunnan hallitus, tiedekuntien edustajat, LYYn edunvalvonta-asiantuntija sekä yliopiston laatupäällikkö (LYYn verkkosivut). Kyselyn ovat laatineet LYYn edunvalvonta-asiantuntija Antti Eteläaho ja LYYn hallituksen 2017 sosiaalipoliittinen vastaava Iida Nevansalmi. Yliopiston puolelta tutkimuksen suunnitteluun on osallistunut laatupäällikkö Jukka Sankala. Kyselystä tiedotettiin Weboodissa, Tuudossa, kaikkien opiskelijoiden sähköposteissa ja LYYn eri viestintäkanavissa. Kyselyllä on pyritty keräämään tietoa asioiden nykytilasta: siitä, millaisena opiskelijat kokevat yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen Lapin yliopistossa.

Kysely toteutettiin nopealla aikataululla, vastausaika kyselyyn oli kaksi viikkoa. Lyhyehkö vastausaika saattoi vaikuttaa vastausten lopulliseen määrään. Kyselyn toteuttajien mielestä vastaajat ovat kokeneet kyselyn hyväksi kanavaksi erityisesti kiusaamisesta kertomiseen, ja vastausten pohjalta on lähdetty pohtimaan toimintatapoja erilaisissa kiusaamistilanteissa.

Kyselytutkimus mielletään määrälliseksi tutkimukseksi, jossa aineistoa analysoidaan tilastollisin menetelmin. Kyselytutkimuksen avulla voidaan saada tietoa tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista, uskoksista, käsityksistä ja mielipiteistä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 197). Voidaan kuitenkin ajatella, että kyselytutkimus ja haastattelututkimus eroavat toisistaan käytännössä vain siinä, että kyselytutkimuksessa tutkija ei esitä kysymyksiä suoraan, vaan kyselyn avulla (Vehkalahti 2014, 13). Kyselytutkimuksella kerättyä aineistoa on mahdollista analysoida myös laadullisin menetelmin.

Koulukiusaamiseen kohdistuvassa tutkimuksessa tiedon keräämisestä kyselyiden avulla on saatu hyviä kokemuksia. Kyselyn avulla on mahdollista saada suhteellisen paikkaansa pitävä kuva koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. Oppilaat suhtautuvat kyselyihin myönteisesti ja vastaavat niihin yleensä ajatuksen kanssa

ja todenmukaisesti. Muiden oppilaiden ja kiusattujen omat kuvaukset kiusaamisesta myös vastaavat toisiaan. (Rigby 1997, 32.)

Kyselytutkimuksen kannalta olennaista on se, mitä kysytään, miten kysytään ja keneltä kysytään. Siihen, mitä kysytään, vaikuttaa se, millaista tietoa halutaan saada eli mikä tutkimuksen tutkimustehtävä on, sekä aiempaan tutkimukseen perustuva tieto ja käsitteet (Ronkainen, Karjalainen & Mertala 2008, 31 – 32). Koska sain aineistoni valmiina, eli en ollut myöskään mukana suunnittelemassa kyselyä, jolla se kerättiin, tutkimuksen kannalta ensimmäinen tehtävä oli tutustua kyselyyn perinpohjaisesti, eli selvittää miten kysytään.

Kysely jakaantui kolmeen osioon: taustatietoihin, kysymyksiin yhteisöllisyydestä ja vuorovaikutuksesta, sekä kysymyksiin kiusaamisesta. Taustatietoina vastaajilta kysyttiin ikää, sukupuolta, tiedekuntaa, vuosikurssia, opiskeleeko vastaaja kokopäiväisesti vai osa-aikaisesti sekä asuuko vastaaja Rovaniemellä vai ei. Toinen osio käsitteli yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta Lapin yliopistossa ja kolmas osio keskittyi kiusaamiseen.

Kyselylomakkeessa voidaan ajatella olevan kolmea eri kysymystyyppiä: avoimet kysymykset, monivalintakysymykset ja poissulkevat kysymykset (Ronkainen ym. 2008, 33). Tutkin, millaisia kysymyksiä tässä kyselyssä oli, ja miten ne oli muotoiltu. Yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta kartoitettiin muun muassa väittämien ja avointen kysymysten avulla. Kiusaamisesta tietoa kerättiin paitsi yksinkertaisilla kyllä-ei -kysymyksillä, myös erilaisilla monivalintakysymyksillä, väittämillä ja avoimilla kysymyksillä.

Avoimissa kysymyksissä oli pyydetty muun muassa kertomaan, miten kiusaaminen yleensä tapahtuu jossain tilanteessa ja kuvailemaan, mitä kiusaaminen voisi olla. Yhteensä kiusaamisesta kysyttiin kuudessa kysymyksessä. Kiusaamista kartoitettiin kattavasti, mutta hienotunteisesti. Itseäni olisi kiinnostanut vielä kysymys, jolla olisi selvitetty vastaajien taustaa kiusaamisen suhteen. Tällainen kysymys oltaisiin toisaalta voitu kokea ahdistavaksi. Kiusaamisen osion lopussa oli

myös vapaan sanan mahdollisuus, jos vastaaja halusi vielä lisätä jotakin aiempiin vastauksiinsa tai aiheeseen ylipäätään (Liite).

Tässä vaiheessa rajasin tutkimuksestani yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutukseen liittyvän aineiston pois ja keskityin kiusaamiseen. Halusin tutkia kiusaamista ilmiönä opiskelijoiden kokemusten kautta. Tämä oli mahdollista avokysymysten vastauksia analysoimalla. Avokysymyksiä käytetään silloin, kun tutkittava ilmiö on moniselitteinen, tai näyttäytyy henkilöiden elämässä eri tavoin (Ronkainen ym. 2008, 34). Kiusaaminen ilmiönä toteuttaa moniselitteisyyden määritelmän, sillä eri henkilöillä voi olla erilaisia käsityksiä siitä, mikä on kiusaamista ja mikä ei. Kiusaaminen näyttäytyy henkilöiden elämässä monin tavoin riippuen esimerkiksi siitä, onko henkilö kiusaamisen uhri, kiusaaja vai sivustakatsoja. Kiusaamista kartoittavat avokysymykset oli muotoiltu niin, että vastaajat saivat kertoa mahdollisimman vapaasti omista kokemuksistaan.

Kyselyyn tutustuessani pyrin jo hieman ennakoimaan, miten kysymyksiin on vastattu, jotta onnistuin muotoilemaan tutkimustehtävän sellaiseksi, joka on mahdollista toteuttaa tämän aineiston avulla. Toisaalta pyrin ennakoimaan vastauksia myös siksi, että samalla sain tietoa omista ennakkokäsityksistäni tutkimuksen aihepiirin suhteen. Koska tutkijan havainnot ovat aina latautuneet tämän aiemmilla kokemuksilla, nämä kokemukset on otettava huomioon tutkimuksen esioletuksina (Eskola & Suoranta 2005, 19 – 20). Kerron tästä lisää luvussa 2.4.1 *Ensimmäinen päävaihe*.

Se, keneltä kysytään, eli ketä kyselytutkimuksen vastaajat ovat, riippuu siitä, kenen näkökulmasta ollaan kiinnostuneita. Tämän tutkimuksen kohteena on Lapin yliopiston opiskelijat. Kun tutkimus kohdistuu organisaatioon, kuten esimerkiksi yliopistoon, voidaan puhua kokonaistutkimuksesta, sillä kaikkien kohdejoukon jäsenten sähköpostiosoitteet ovat saatavilla (Ronkainen 2008, 70 – 73). Vastauskutsu kyselyyn on lähetetty kaikille opiskelijoille ja sen lisäksi kyselystä on viestitty useissa eri viestintäkanavissa, kuten aiemmin kävi ilmi.

Tämä kysely on sijainnut Internet-osoitteessa, joten on mahdollista puhua myös valikoituneesta näytteestä, sillä vastaaminen on perustunut vastaajan omaan motivaatioon. Pohtimisen arvoista onkin, millaisen joukon kokemuksista aineisto muodostuu. (Ronkainen 2008, 72.) Paneudun tähän lisää luvussa 5.1 *Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu*.

2.4 *Fenomenologinen analyysi*

Olen suorittanut tutkimusaineistoni analyysin Perttulan (1995) kuvaamaa fenomenologisen psykologian analyysimenetelmää mukailleen. Menetelmä jakautuu kahteen päävaiheeseen, jotka jakautuvat edelleen seitsemään osavaiheeseen (Perttula 1995, 119). Fenomenologisessa analyysimenetelmässä tutkija on pikemminkin velvoitettu kuin oikeutettu muokkaamaan menetelmää käsillä olevaan ilmiöön sopivaksi (Perttula 2000, 429). Seuraavaksi esittelen fenomenologisen analyysimenetelmän siinä muodossa, jossa sitä on tässä tutkimuksessa sovellettu.

2.4.1 Ensimmäinen päävaihe

Fenomenologisen analyysimenetelmän ensimmäisen päävaiheen tavoitteena on rakentaa tutkittavasta ilmiöstä yksityiskohtaiset merkitysverkostot. Tähän pyritään tutustumalla aineistoon avoimin mielin, muodostamalla aineistoa jäsentävät sisältöalueet, jakamalla aineisto merkitysyksiköihin, muuntamalla merkitysyksiköt tutkijan kielelle, sijoittamalla muunnetut merkitysyksiköt muodostettuihin sisältöalueisiin, rakentamalla jokaisesta sisältöalueesta yksilökohtainen merkitysverkosto sekä rakentamalla sisältöalueista riippumaton yksilökohtainen merkitysverkosto. (Perttula 1995, 94 – 95.)

1.1 osavaihe

Fenomenologisessa analyysimenetelmässä tutkimusaineisto on kirjoitettava sanatakkasti (Perttula 1995, 119). Koska aineistoni oli valmiiksi kirjallisessa muodossa, tämä ei tuottanut minulle ongelmia. Kun olin lukenut aineistoni useaan

otteeseen, päätin vielä kirjoittaa sen sanasta sanaan, että olen varmasti tutustunut siihen kokonaisvaltaisesti ja huolellisesti. Kirjoittaessani keskityin sulkeistamisen prosessiin.

Sulkeistaminen tarkoittaa tutkimusaiheeseen liittyvien esioletusten tietoista reflektointia ja siirtämistä syrjään tutkimuksen, tai ainakin analyysivaiheen, ajaksi (Perttula 1995, 44). Sulkeistamisen kautta tutkittava ilmiö saa mahdollisuuden ilmetä sellaisena, kuin se on, eikä sen valossa, mitä tutkija siitä ajattelee. Sulkeistaminen on fenomenologisen reduktion ensimmäinen vaihe. (Perttula 2005, 145.)

Olen Lapin yliopiston opiskelija, ja itseasiassa ennen kuin tiesin käyttäväni kyseisen kyselyn vastauksia aineistonani, vastasin kyselyyn itsekin. Olen myös toiminut opiskelijatuutorina, ainejärjestö Lapikas ry:n hallituksen jäsenenä ja puheenjohtajana sekä Lapin yliopiston ylioppilaskunnan hallituksen jäsenenä. Nämä seikat vaikuttavat vahvasti esioletuksiini. Minulle on esimerkiksi muodostunut tietynlaisia stereotypioita eri ainejärjestöjen edustajista, toisin sanoen eri oppiaineiden opiskelijoista. Tätä tutkimusta tehdessäni pyrin nousemaan näiden stereotypioiden yläpuolelle ja kyseenalaistamaan ne. Esimerkiksi yksi tällainen stereotypia, joka on laajalti levinnyt opiskelijoiden keskuudessa, ja jonka tunnistan myös omassa ajattelussani, on oikeustieteiden opiskelijoille syntyvä ylemmydentunne muiden tiedekuntien opiskelijoita kohtaan.

Keskityin vastauksista nouseviin ajatuksiini. Esimerkiksi jos jokin kertomus muistutti jotain tapausta, josta olin itse kuullut, todistanut tai kokenut, huomioin esioletukseni ja pyrin sitten siirtämään sen syrjään. Osana sulkeistamisen prosessia päätin myös olla yhdistämättä avoimien kysymysten vastauksia vastaajien taustatietoihin. Taustatietojen liittäminen vastaajaan olisi saattanut muuttaa tai rajata käsitystäni vastaajasta. En esimerkiksi tiennyt, missä tiedekunnassa vastausten kirjoittajat opiskelevat, jos tiedekuntaa ei ollut erikseen mainittu vastauksessa. Tarkoituksenani ei ollut vertailla kiusaamisen ilmenemistä eri tiedekunnissa, vaan pyrkiä kuvaamaan kiusaamisen ilmiötä koko yliopiston tasolla.

Opiskeluaikanani syntyneiden esioletusten lisäksi minun oli sulkeistettava aikaisemmin, esimerkiksi peruskouluaikoina, syntyneet kokemukseni kiusaamisesta. Muuten olisin lähtenyt kuvaamaan ja tulkitsemaan kiusaamisen ilmiötä sen perusteella, millainen se on ollut vaikkapa Kajaanin Normaalikoulussa vuosina 1998 – 2004, enkä sen mukaan millaista se on Lapin yliopistossa keväällä 2017.

Tein sulkeistamista myös teoreettisella tasolla. Vaikka kiusaamisesta on olemassa useita aiempia tutkimuksia, en tässä vaiheessa vielä perehtynyt niihin. Ainut kiusaamisen teoreettinen määritelmä, mitä tässä vaiheessa käytin, oli se, kuinka se määriteltiin kyselyssä, jolla aineistoni on kerätty. Kyselyssä annettu kiusaamisen määritelmä oli:

”Tässä tutkimuksessa kiusaamisella tarkoitetaan henkilön subjektiivista kokemusta siitä, että on tullut kohdelluksi huonosti. Kiusaaminen pitää sisällään myös häirinnän ja syrjimisen käsitteet, joten se on hyvin laaja-alainen käsite, sisältäen toimintaa tönimisestä ryhmän ulkopuolelle jättämiseen.”

Perttulan (1995) tutkimuksessa aineisto oli kerätty haastatteluilla, ja analyysivaiheessa analysoitiin yhden vastaajan vastaukset kokonaisuutena. Tämä ei sopinut tämän tutkimuksen aineistolle, sillä vastaajia oli todella paljon, mutta vastaukset olivat hyvin tiiviitä. Käsitteellistinkin tutkittaviksi kysymykset, ja kyselyyn vastanneet vastaajien massaksi, joista tutkittava eli kysymys muodostuu.

Tämä näkyi konkreettisesti siinä, etten yhdistänyt toisiinsa saman vastaajan vastauksia eri kysymyksiin. Tein kysymysten käsitteellistämisen tutkittaviksi, koska halusin häivyttää yksittäiset vastaajat kysymyksen kokonaisuuteen, toisaalta siksi, etteivät kerrotut kiusaamistarinat olisi missään nimessä tunnistettavissa, toisaalta pystyäkseen keskittymään kiusaamiseen ilmiönä. Koin, että etäisyyden ottaminen vastaajiin, heidän käsittelynsä dokumentteina, auttoi tässä. Tämän myötä minulla oli käytännössä neljä tutkittavaa, mutta yksi tutkittava sisälsi laajasti erilaisia kuvauksia: vastaajia yhteen kysymykseen oli runsaasti, mutta vastaukset olivat hyvin erilaatuisia.

1.2 osavaihe

Esioletusten sulkeistamista ja aineistoon avoimesti, mutta syvällisesti perehtymistä seuraa aineistoa jäsentävien sisältöalueiden muodostaminen (Perttula 1995, 121). Muotoilin aineistoni pohjalta seuraavat sisältöalueet:

1. Kiusaamisen syyt
2. Kiusaaja
3. Kiusattu
4. Kiusaamisen tavat
5. Kiusaamisen paikat
6. Kiusaamisen havaitseminen ja tulkinnallisuus
7. Kiusaamisen seuraukset
8. Ratkaisuehdotukset
9. Kiusaamisen yleinen kuvaaminen
10. Muuhun kuin kiusaamiseen liittyvät

Palasin toiseen osavaiheeseen kuitenkin sekä kolmannen, että neljännen osavaiheen jälkeen. Kolmannen osavaiheen aikana huomasin, että kiusaajaan ja kiusattuun liittyvät sisältöalueet ovat tutkimuksen kannalta epäolennaisia, sillä tutkimusaineistossa korostui sivustakatsojan näkökulma. Tämän takia päätin poistaa ne ja sijoittaa kiusaajaa tai kiusattua jollain tavalla kuvailevat vastaukset kiusaamisen syiden sisältöalueeseen.

Toinen muutos alkuperäisiin sisältöalueisiini syntyi siksi, että kiusaamisen tapojen ja kiusaamisten paikkojen jaottelu erikseen ei toiminut. Kiusaamisen tavoilla tarkoitin esimerkiksi, jos vastaaja kuvaa erilaisia sanallisen ja sanattoman kiusaamisen muotoja, ja paikoilla taas sitä, tapahtuuko kiusaaminen yliopistolla, vapaa-ajalla vai jossain muualla. Kuitenkin, näiden asioiden erottaminen omiin sisältöalueisiinsa sirpaloitti aineistoa liikaa.

Esimerkiksi vastauksessa kysymykseen 15 *”Jos olet kokenut tai havainnut kiusaamista yliopistolla (kampuksella tai vapaa-ajalla), millaista se on ollut?”* (Liite) vastaaja on kuvannut kiusaamista seuraavalla tavalla:

” Toisten huomioimatta jättämistä tapahtumissa, ryhmäkeskusteluissa, Facebookissa ja WhatsApp-sovelluksessa.” (vastaaja 5)

Tämän vastauksen jakaminen kiusaamisen tapojen ja kiusaamisen paikkojen sisältöalueisiin olisi tapahtunut seuraavasti:

Kiusaamisen tavat

”Toisten huomioimatta jättämistä”

Kiusaamisen paikat

”tapahtumissa, ryhmäkeskusteluissa, Facebookissa ja WhatsApp-sovelluksessa.”

Kun jaottelin vastaukset näin, tuntui että informaatiosta jäi jotain olennaista pois. Yhdistin kiusaamisen tavat ja paikat yhdeksi sisältöalueeksi. Tästä sisältöalueesta tuli osan kysymyksistä kohdalla todella laaja, mutta kuvauksissa esiintyi paljon päällekkäisyyttä. Lisäsin myös opettajia koskevien vastausten sisältöalueen, koska tällaiset vastaukset tuntuivat erottuvan jotenkin joukosta omaksi kokonaisuudekseen.

Lisäksi, koska kysymys 22, *”Jos haluat lisätä jotakin aiempiin vastauksiin tai aiheeseen ylipäänsä voit kertoa sen alla.”*, sisälsi vastauksia, jotka eivät liittyneet kiusaamiseen, tein tämän kysymyksen vastausten analyysiä varten apusisältöalueen, johon sisältyivät muuhun kuin kiusaamiseen liittyvät vastaukset. Lopulliset, varsinaiset sisältöalueeni olivat:

1. Kiusaamisen syyt
2. Kiusaamisen tavat ja paikat
3. Opettajaan liittyvät

4. Kiusaamisen havaitseminen ja tulkinnallisuus
5. Kiusaamisen seuraukset
6. Ratkaisuehdotukset
7. Kiusaamisen yleinen kuvaaminen

1.3 osavaihe

Kolmannessa osavaiheessa aineistona oleva kuvaus jaetaan kokonaisuudessaan merkitysyksiköihin tutkijan intuition perusteella, jotta tutkimusaineisto jäsenyisi hallittavampaan muotoon (Perttula 1995, 72, 122). Minun tutkimuksessani käsitteellistin yhden kuvauksen olevan yhden kiusaamiseen liittyvän avoimen kysymyksen vastausten joukko. Näin kuvauksia oli yhteensä neljä.

Vastaukset, joista kuvaukset koostuivat, olivat hyvin erilaisia keskenään. Jotkut vastaukset olivat vain tiiviitä kiusaamisen ilmenemistavoista kertovia sanaluetteiloita, toisissa kerrottiin yksityiskohtaisesti jostain tietystä kiusaamistapauksesta. Seuraavaksi kuvaan esimerkin yksityiskohtaisemmasta vastauksesta. Merkitysyksiköt on erotettu fyysisesti niin, että jokainen merkitysyksikkö on oma kappaleensa ja kappaleiden välissä on yksi rivi tyhjää. Vastaus on annettu kyselyn kysymykseen 15. *”Jos olet kokenut tai havainnut kiusaamista yliopistolla (kampuksella tai vapaa-ajalla), millaista se on ollut?”* (Liite) Käytän jatkossa esimerkkinä tätä samaa vastausta, jotta on mahdollista seurata, kuinka eri analyysivaiheet vaikuttivat.

Esimerkki merkitysyksiköihin jaetusta vastauksesta

”En ehkä koe, että minua on kiusattu.

Koen kuitenkin, että erilaisen ulkonäköni vuoksi ihmiset eivät koe minua niin helposti lähestyttävänä tai sellaisena ihmisenä kehen he edes haluaisivat tutustua. Vaikka olen aktiivinen, koen että minun on ollut todella vaikea päästä mukaan porukkaan.

Syksyllä kaikki fuksit olivat yhtä suurta perhettä, mutta nyt jokaisella on omat porukkinsa missä liikkuu ja minä en oikein kuulu mihinkään porukkaan. Koitan aktiivisesti käydä myös tapahtumissa ja tutustua ihmisiin, mutta se on jotenki tosi hankalaa. Ja ehkä hassua koska en ole ennen kokenut tällaista. En koe löytäneeni samanhenkistä porukkaa täältä..

Vapaa-ajalla kiusaaminen on varsinkin näkynyt Jodelissa. Ihmiset anonyymisti kehtaavat puhua toisilleen mitä sattuu ja AMKlaisia poljetaan alas jatkuvasti.

Haluaisin yhteisöllisyyttä koko Rovaniemen opiskelijoiden välille, enkä mitään AMK-ylppä vastakkainasettelua.

Kun poistin Jodelin, elämänlaatu parani huomattavasti kun ei tarvinnut lukea idioottien ihmisten kiusaamista.” (vastaaja 15)

Analyysiä tehdessäni pyrin yhdenmukaistamaan aineistoani kuitenkin jättämättä mitään tutkimustehtävän kannalta olennaista pois. Tämä tapahtui käytännössä yrittämisen, erehtymisen ja uudelleen yrittämisen kautta. Kuten toiseen osavaiheeseen, tähänkin osavaiheeseen minun oli palattava useita kertoja, aloitettava alusta ja muokattava merkitysyksiköihin jakoa.

1.4 osavaihe

Neljännessä osavaiheessa merkitysyksiköt muunnetaan tutkijan kielelle, eli tutkija tekee mielikuvatasolla tapahtuvaa muuntelua. Mielikuvatasolla tapahtuva muuntelu on toinen osa fenomenologista reduktiota (Perttula 1995, 76, 124). Mielikuvatasolla tapahtuva muuntelu on merkitysyksikön ja tutkijan muunnoksen välillä tehtävää pohdintaa, jonka tarkoituksena on löytää merkitysyksikön ydinmerkitys ja miten tutkija voi sen kuvata (Perttula 1995, 126).

Koska aineistoni vastaukset olivat erilaisia keskenään, käytin tähän vaiheeseen paljon aikaa, jotta tekemäni muunnokset olisivat mahdollisimman asianmukaisia. Kirjoitin oman muunnokseni merkitysyksikön alle isoilla kirjaimilla.

TAULUKKO 1. Esimerkki mielikuvatasolla tapahtuvasta muuntelusta

MERKITYSYKSIKKÖ	TUTKIJAN TEKEMÄ MUUNNOS
<i>”En ehkä koe, että minua on kiusattu.”</i>	VASTAAJA EI PIDÄ TAPAHTUNUTTA VÄLTTÄMÄTTÄ KIUSAAMISENA.
<i>”Koen kuitenkin, että erilaisen ulkonäköni vuoksi ihmiset eivät koe minua niin helposti lähestyttävänä tai sellaisena ihmisenä kehen he edes halusivat tutustua. Vaikka olen aktiivinen, koen että minun on ollut todella vaikea päästä mukaan porukkaan.”</i>	VASTAAJA KOKEE, ETTÄ HÄNTÄ PIDETÄÄN VAIKEASTI LÄHESTYTÄVÄNÄ JA HENKILÖNÄ JOHON EI HALUTA TUTUSTUA. VASTAAJA KOKEE TÄMÄN JOHTUVAN ERILAISESTA ULKONÄÖSTÄÄN.
<i>”Syksyllä kaikki fuksit olivat yhtä suurta perhettä, mutta nyt jokaisella on omat porukkansa missä liikkuu ja minä en oikein kuulu mihinkään porukkaan. Koitan aktiivisesti käydä myös tapahtumissa ja tutustua ihmisiin, mutta se on jotenkin hankalaa. Ja ehkä hassua koska en ole ennen kokenut tällaista. En koe löytäneeni samanhenkistä porukkaa täältä..”</i>	LUKUVUODEN ALUSSA ENSIMMÄISEN VUOSIKURSSIN OPISKELIJAT LIIKKUIVAT KAIKKI YHDESSÄ, MUTTA OVAT SITTEMMIN JAKAUTUNEET PIENEMPIIN PORUKKOIHIN. VASTAAJA KOKEE, ETTEI KUULU MIHINKÄÄN NÄISTÄ PORUKOISTA. VASTAAJA ON OMAALOITTEINEN JA KÄY TAPAHTUMISSA, MUTTA TÄMÄN ON VAIKEA PÄÄSTÄ MUKAAN PORUKKAAN TAI TUTUSTUA IHMISIIN. VASTAAJA EI OLE KOKENUT TÄLLAISTA AIEMMIN. VASTAAJA KOKEE, ETTEI OLE LÖYTÄNYT YLIOPISTOSTA SAMANHENKISIÄ IHMISIÄ.
<i>”Vapaa-ajalla kiusaaminen on varsinkin näkynyt Jodelissa. Ihmiset anonyymisti kehtaavat puhua toisilleen mitä sattuu ja AMKlaisia poljetaan alas jatkuvasti.”</i>	KIUSAAMINEN ON NÄKYNYT ERIITYISESTI JODEL-SOVELLUKSESSA, KOSKA SIELLÄ VOI PUHUA ANONYYMISTI. AMMATTIKORKEAKOULUN OPISKELIJOITA HAUKUTAAN JODEL-SOVELLUKSESSA.
<i>”Haluaisin yhteisöllisyyttä koko Rovaniemen opiskelijoiden välille, enkä mitään AMK-ylppä vastakkainasettelua.”</i>	VASTAAJAN MIELESTÄ YHTEISÖLLISYYTTÄ PITÄISI OLLA KAIKKIEN ROVANIEMEN OPISKELIJOIDEN KESKEN SEN SIJAAN, ETTÄ YLLÄPIDETÄÄN VASTAKKAINASETTELU AMMATTIKORKEAKOULUN JA

	YLIOPISTON OPISKELIJOIDEN VÄLILLÄ.
<i>"Kun poistin Jodelin, elämänlaatu parani huomattavasti kun ei tarvinnut lukea idioottien ihmisten kiusaamista."</i>	VASTAAJA KOKEE ELÄMÄNLAA-TUNSA PARANTUNEEN JODEL-SO-VELLUKSEN POISTAMISEN JÄL-KEEN, KOSKA NYT TÄMÄ EI NÄÄ SIELLÄ TAPAHTUVAA KIU-SAA-MISTA.

1.5 osavaihe

Viidennessä osavaiheessa merkitysyksiköt ja tutkijan tekemät muunnokset sijoitetaan toisessa osavaiheessa muotoiltuihin sisältöalueisiin (Perttula 1995, 127). Tein tämän käytännössä siten, että tein jokaiselle kysymykselle oman Word-tiedoston, johon kirjoitin sisältöalueet väliotsikoiksi. Sen jälkeen kopioin merkitysyksiköt ja muunnokset yksi kerrallaan ja liitin ne sen sisältöyksikön alle, johon ne mielestäni kuuluivat.

Joidenkin merkitysyksiköiden kohdalla oli tulkinnanvaraisempaa, mihin sisältö-alueista se kuuluu. Tällaisissa tapauksissa liitin merkitysyksikön muunnoksineen tarvittaessa useampaan kuin yhteen sisältöalueeseen. Tämän jälkeen yliviivasin merkitysyksikön ja tutkijan tekemän muunnoksen alkuperäisestä Word-tiedos-tosta, jotta liittäisi samaa merkitysyksikköä ja muunnosta kahta kertaa. Kaikkien, myös toisen päävaiheen, analyysivaiheiden jälkeen aineistoa oli yhteensä noin 250 sivua.

TAULUKKO 2. Esimerkki merkitysyksiköiden sijoittamisesta sisältöalueisiin

SISÄLTÖALUE	MERKITYSYKSIKKÖ	TUTKIJAN TEKEMÄ MUUNNOS
Kiusaamisen syyt	<i>"Koen kuitenkin, että erilaisen ulkonäköni vuoksi ihmiset eivät koe minua niin helposti lähestyttävänä tai sellaisena ihmisenä kehen he edes haluaisivat tutustua."</i>	VASTAAJA KOKEE, ETTÄ HÄNTÄ PIDE-TÄÄN VAIKEASTI LÄ-HESTYTTÄVÄNÄ JA HENKILÖNÄ JOHON EI HALUTA TUTUSTUA.

	<i>Vaikka olen aktiivinen, koen että minun on ollut todella vaikea päästä mukaan porukkaan.”</i>	VASTAAJA KOKEE TÄMÄN JOHTUVAN ERI-LAISESTA ULKONÄÖSTÄÄN.
Kiusaamisen tavat ja paikat	<i>”Vapaa-ajalla kiusaaminen on varsinkin näkynyt Jodelissa. Ihmiset anonyymisti kehtaavat puhua toisilleen mitä sattuu ja AMKlaisia poljetaan alas jatkuvasti.”</i>	KIUSAAMINEN ON NÄKYNYT ERITYISESTI JODEL-SOVELLUKSESSA, KOSKA SIELLÄ VOI PUHUA ANONYYMISTI. AMMATTIKORKEAKOULUN OPISKELIJOITA HAUKUTAAN JODEL-SOVELLUKSESSA.
Kiusaamisen havaitseminen ja tulkinallisuus	<i>”En ehkä koe, että minua on kiusattu.”</i>	VASTAAJA EI PIDÄ TAPAHTUNUTTA VÄLTÄMÄTTÄ KIUSAAMISENA.
Kiusaamisen seuraukset	<i>”Syksyllä kaikki fuksit olivat yhtä suurta perhettä, mutta nyt jokaisella on omat porukansa missä liikkuu ja minä en oikein kuulu mihinkään porukkaan. Koitan aktiivisesti käydä myös tapahtumissa ja tutustua ihmisiin, mutta se on jotenkin hankalaa. Ja ehkä hassua koska en ole ennen kokenut tällaista. En koe löytäneeni samanhenkistä porukkaa täältä..”</i>	LUKUVUODEN ALUSSA ENSIMMÄISEN VUOSIKURSSIN OPISKELIJAT LIKKUVAT KAIKKI YHDESSÄ, MUTTA OVAT SITTEMIN JAKAUTUNEET PIENEMPIIN PORUKKoihin. VASTAAJA KOKEE, ETTEI KUULU MIHINKÄÄN NÄISTÄ PORUKOISTA. VASTAAJA ON OMAALOITTEINEN JA KÄY TAPAHTUMISSA, MUTTA TÄMÄN ON VAIKEA PÄÄSTÄ MUKAAN PORUKKAAN TAI TUTUSTUA IHMIISIIN. VASTAAJA EI OLE KOKENUT TÄLLAISTA AIEMMIN. VASTAAJA KOKEE, ETTEI

		OLE LÖYTÄNYT YLIOPISTOSTA SAMANHENKISIÄ IHMISIÄ.
Kiusaamisen seuraukset	<i>"Kun poistin Jodelin, elämänlaatu parani huomattavasti kun ei tarvinnut lukea idioottien ihmisten kiusaamista."</i>	VASTAAJA KOKEE ELÄMÄNLAATUNSA PARANTUNEEN JODEL-SOVELLUKSEN POISTAMISEN JÄLKEEN, KOSKA NYT TÄMÄ EI NÄÄ SIELLÄ TAPAHTUVAA KIU-SAAMISTA.
Ratkaisuehdotukset	<i>"Haluaisin yhteisöllisyyttä koko Rovaniemen opiskelijoiden välille, enkä mitään AMK-ylppä vastakkainasettelua."</i>	VASTAAJAN MIELESTÄ YHTEISÖLLISYYTTÄ PITÄISI OLLA KAIKKIEN ROVANIE-MEN OPISKELIJOIDEN KESKEN SEN SIJAAN, ETTÄ YLLÄPIDETÄÄN VASTAKKAINASETTE-LUA AMMATTIKOR-KEAKOULUN JA YLIOPISTON OPISKELI-JOIDEN VÄLILLÄ.

Kuudennessa osavaiheessa muodostetaan sisältöalueittaiset yksityiskohtaiset merkitysverkostot, ja seitsemännessä osavaiheessa sisältöalueet asetetaan toistensa yhteyteen (Perttula 1995, 136 – 137). Viidennen osavaiheen jälkeen ymmärsin kuitenkin aineistoni muodostuvan pääosin niin yleisluontoisista kuvauksista, että yksilökohtaisen merkitysverkoston luominen olisi vaatinut niin luovaa otetta, että sitä ei olisi voinut sanoa enää tutkimukseksi. Fenomenologinen analyysimenetelmä velvoittaa tutkijan muokkaamaan sitä kyseessä olevaan tutkimukseen ja aineistoon sopivaksi (Perttula 2000, 429). Tähän tukeutuen oli perusteltua jättää aineistoni koostumuksen vuoksi ensimmäisen päävaiheen kuudes ja seitsemäs osavaihe analyysimenetelmästä pois.

2.4.2 Toinen päävaihe

Fenomenologisen analyysimenetelmän toisessa päävaiheessa analyysi siirretään yksilökohtaiselta tasolta yleiselle tasolle, toisin sanoen merkityksistä häivytetään yksilöllisyys ja niitä pidetään esimerkkeinä kuvitellusta yleisistä merkityksistä. Yleistä tasoa tavoitellaan jakamalla muodostetut yksilökohtaiset merkitysverkostot merkitysyksiköihin, jotka tiivistetään yleiselle kielelle. Sen jälkeen muodostetaan uudet sisältöalueet, merkitysyksiköt sijoitetaan sisältöalueisiin ja sisältöalueet jaetaan vielä alaotsikoihin. Tämän jälkeen sisältöalueet tiivistetään alaotsikoittain yleisiksi merkitysverkostoiksi ja yhdistetään nämä merkitysverkostot ilmiön yleiseksi merkitysverkostoksi. (Perttula 1995, 95, 154 – 155.)

2.1 osavaihe

Analyysin tässä vaiheessa kävin aineistoni läpi muuntaen ne vastaukset, joissa yksilöllisyys oli näkyvässä, yleiselle kielelle. Vastauksien suhteen, jotka olivat alun perinkin yleistä kieltä, menettelin niin, että yhdenmukaistin käytettyjä verbi- ja aikamuotoja. Koska osa vastauksista pohjautui hypoteettisiin kiusaamistilanteisiin, oli vastauksissa käytetty konditionaalia. Kuitenkin, tutkimustehtäväni oli selvittää, mitä opiskelijat pitävät kiusaamisena, ei sitä, mikä on oikeasti tapahtunutta ja mikä spekulatiota. Tämän vuoksi kohtelin aktuaalisiin tilanteisiin perustuvia ja hypoteettisia kiusaamisen kuvauksia samantarvoisina. Erotin uudet muunnokset kirjoittamalla ne tummennetulla tekstillä.

TAULUKKO 3. Esimerkki vastauksen tiivistämisestä yleiselle kielelle

SISÄLTÖALUE	MERKITYSYKSIKÖ	TUTKIJAN TEKEMÄ MUUNNOS	TIIVISTYS YLEISELLE KIELELLE
Kiusaamisen syyt	<i>”Koen kuitenkin, että erilaisen ulkonäköni vuoksi ihmiset eivät koe minua niin hel-</i>	VASTAAJA KOKEE, ETTÄ HÄNTÄ PIDETTÄÄN VAIKEASTI LÄHES- TYTTÄVÄNÄ JA	Erilaista ulkonäköä voidaan pitää syynä siihen, että jotakin pidetään vaike-

	<i>posti lähestyttävänä tai sellaisena ihmisenä kehen he edes haluaisivat tutustua. Vaikka olen aktiivinen, koen että minun on ollut todella vaikea päästä mukaan porukkaan.”</i>	HENKILÖNÄ JOHON EI HALUTA TUTUSTUA. VASTAAJA KOKEE TÄMÄN JOHTUVAN ERI-LAISESTA ULKONÄÖSTÄÄN.	asti lähestyttävänä ja henkilönä, johon ei haluta tutustua.
Kiusaamisen tavat ja paikat	<i>”Vapaa-ajalla kiusaaminen on varsinkin näkynyt Jodelissa. Ihmiset anonyymisti kehtaavat puhua toisilleen mitä sattuu ja AMKlaisia poljetaan alas jatkuvasti.”</i>	KIUSAAMINEN ON NÄKYNYT ERITYISESTI JODEL-SOVELLUKSESSA, KOSKA SIELLÄ VOI PUHUA ANONYYMISTI. AMMATTIKORKEAKOULUN OPISKELIJOITA HAUKUTAAN JODEL-SOVELLUKSESSA.	Kiusaamista esiintyy Jodel-sovelluksessa, koska siellä on mahdollisuus kirjoittaa anonyymisti. Ammattikorkeakoulun opiskelijoita haukutaan Jodel-sovelluksessa.
Kiusaamisen havaitseminen ja tulkinnallisuus	<i>”En ehkä koe, että minua on kiusattu.”</i>	VASTAAJA EI PIDÄ TAPAHTUNUTTA VÄLTÄMÄTTÄ KIUSAAMISENA.	Aina ei varmaa, onko kyse kiusaamisesta.
Kiusaamisen seuraukset	<i>”Syksyllä kaikki fuksit olivat yhtä suurta perhettä, mutta nyt jokaisella on omat porukkansa missä liikkuu ja minä en oikein kuulu mihinkään porukkaan. Koitan aktiivisesti käydä</i>	LUKUVUODEN ALUSSA ENSIMMÄISEN VUOSIKURSSIN OPISKELIJAT LIIKKUIVAT KAIKKI YHDESSÄ, MUTTA OVAT SITTEMMIN JAKAUTUNEET PIENEMPIIN PORUKKoihin.	Opintojen alussa liikutaan isossa porukassa, mutta ajan myötä jakaudutaan pienempiin porukoihin, joista joku voi jäädä ulkopuolelle. Kaikki eivät

	<p><i>myös tapahtumissa ja tutustua ihmisiin, mutta se on jotenkin hankalaa. Ja ehkä hassua koska en ole ennen kokenut tällaista. En koe löytäneeni samanhenkistä porukkaa täältä..”</i></p>	<p>VASTAAJA KOKEE, ETTEI KUULU MIHINKÄÄN NÄISTÄ PORUKOISTA. VASTAAJA ON OMA-ALOITTEINEN JA KÄY TAPAHTUMISSA, MUTTA TÄMÄN ON VAIKEA PÄÄSTÄ MUKAAN PORUKKAAN TAI TUTUSTUA IHMISIIN. VASTAAJA EI OLE KOKENUT TÄLLAISTA AIEMMIN. VASTAAJA KOKEE, ETTEI OLE LÖYTÄNYT YLIOPISTOSTA SAMANHENKISIÄ IHMISIÄ.</p>	<p>löydä samanhenkisiä ihmisiä.</p>
<p>Kiusaamisen seuraukset</p>	<p><i>”Kun poistin Jodelin, elämänlaatu parani huomattavasti kun ei tarvinnut lukea idioottien ihmisten kiusaamista.”</i></p>	<p>VASTAAJA KOKEE ELÄMÄNLAATUNSA PARANTUNEEN JODEL-SOVELLUKSEN POISTAMISEN JÄLKEEN, KOSKA NYT TÄMÄ EI NÄÄ SIELLÄ TAPAHTUVAA KIU-SAAMISTA.</p>	<p>Jodel-sovelluksen poistaminen, ei näe siellä tapahtuvaa kiusaamista.</p>
<p>Ratkaisuehdotukset</p>	<p><i>”Haluaisin yhteisöllisyyttä koko Rovaniemen opiskelijoiden välille, enkä mitään</i></p>	<p>VASTAAJAN MIELESTÄ YHTEISÖLLISYYTTÄ PITÄISI OLLA KAIKKIEN</p>	<p>Koko Rovaniemen opiskelijoiden välinen yhteisöllisyys il-</p>

	<i>AMK-ylppä vastakkainasettelua.”</i>	ROVANIEMEN OPISKELIJOIDEN KESKEN SIJAAN, ETTÄ YLLÄPIDETÄÄN VASTAKKAINASETTELUA AMMATTIKORKEAKOULUN JA YLIOPISTON OPISKELIJOIDEN VÄLILLÄ.	man korkeakoulujen välistä vastakkainasettelua.
--	--	--	--

2.2 osavaihe

Toisessa osavaiheessa muodostetaan uudet sisältöalueet (Perttula 1995, 156). Pohdin tämän tutkimuksen kohdalla, onko uusien sisältöalueiden luominen tarkoituksenmukaista, ottaen huomioon, että en muodostanut aineistosta yksilökoh-
taisia merkitysverkostoja tai jakanut niitä uudelleen merkitysyksiköihin. Koin kuitenkin, että käyttämäni sisältöalueet kaipasivat muokkaamista. Jaoin tässä vaiheessa uudet sisältöalueet vielä osiin, tarkoitukseni ilmiön jäsennelty kuvaaminen (vrt. Perttula 1995). Sisältöalueet alaotsikoineen olivat:

- (I) *Kiusaamisen ilmeneminen*
 - a. Kiusaamisen syyt
 - b. Kiusaamisen havaitseminen
 - c. Kiusaamisen seuraukset

- (II) *Kiusaamisen toteuttaminen*
 - a. Suora kiusaaminen
 - b. Epäsuora kiusaaminen
 - c. Sosiaalinen media
 - d. Opettaja

(III) *Kiusaamisen määrittelemisen ja ennaltaehkäisemisen*

- a. Opiskelijoiden ajatuksia kiusaamisesta
- b. Kiusaamisen tulkinnallisuus
- c. Ratkaisuehdotukset

2.3 *osavaihe*

Kolmannessa osavaiheessa yleiset merkitysyksiköt sijoitetaan sisältöalueisiin (Perttula 1995, 156). Sijoitin tiivistetyt merkitysyksiköt suoraan muodostamieni alaotsikoiden alle. Tämän vaiheen jälkeen kaikki aineiston vastaukset on jaoteltu aineiston kokonaisuutta jäsentäviin sisältöalueisiin niin, että eri vastaajien vastaukset muodostavat sisältöalueen kokonaisuuden (Perttula 1995, 156). En merkinnyt vastausten perään, mihin kysymykseen vastaus oli annettu, sillä se ei ollut tämän tutkimuksen kannalta olennaista.

Koska tutkittavaksi käsitteellistettiin yhden henkilön vastausten sijaan yhden kysymyksen vastausten joukko, samat tai samankaltaiset vastaukset toistuivat aineistossa. Tässä vaiheessa siirsin toistuvat vastaukset toistensa yhteyteen kuitenkin poistamatta mitään. Seuraavassa taulukossa havainnollistan vastausten jakautumista sosiaalisen median alaotsikkoon liittyvien vastausten osalta. Koska prosenttiluvut on pyöristetty kokonaislukujen tarkkuuteen, tulee yhteisprosenttimääräksi virheellisesti 101 prosenttia.

TAULUKKO 4. *Sosiaaliseen mediaan liittyvien vastausten jakautuminen*

	kpl	% (≈)
Sosiaalinen media	20	35
Jodel	26	46
WhatsApp	9	16
Facebook	2	4
Yhteensä	57	101

2.4 osavaihe

Hahmottelin sisältöalue-ehdotelmat alaotsikko kerrallaan (Perttula 1995, 168; Perttula 2000, 438). Tässä tutkimuksessa sisältöalue-ehdotelmia oli yhteensä kymmenen. Käytän esimerkkinä sosiaalisen median alaotsikon sisältöalue-ehdotelmaa, jotta on mahdollista verrata sitä ja edellisen vaiheen tiivistettyjä merkityksyksiköitä:

Kiusaamista voi tapahtua sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi yhteisöpalvelu Facebookissa, pikaviestisovellus Whatsappissa ja mobiiliviestinäsovellus Jodelissa. Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa voi olla kapeakatseista keskustelua, mautonta kommentointia, pilkkamista ja huhujen levittämistä. Henkilön kommentteja ja kuvia saateen jakaa eteenpäin, tai tämä leimata johonkin ryhmään negatiivisessa mielessä.

Facebookissa kiusaaminen voi näkyä esimerkiksi niin, että lähetetään tapahtumakutsuja valikoidusti. Whatsappissa kiusaaminen voi olla ryhmäkeskustelusta ulkopuolelle jättämistä tai keskustelun sisällä ulkopuolisuuden tunteen luomista, esimerkiksi jättämällä henkilön kommentit tai kysymykset huomiotta. Kiusaaminen voi olla anonyymiä ja kohdistua yksittäiseen henkilöön, esimerkiksi tämän ulkonäön ja käytöksen arvostelemiseen, tai tiettyyn opiskelijaryhmään. Kiusaaminen voi olla myös niin sanottua ”nettitrollaamista”, eli toisenä henkilönä esiintymistä, tai henkilöstä puhumista ilman nimiä, mutta tunnistettavasti.

Tällaista tapahtuu erityisesti Jodelissa, ja siellä tapahtuva kiusaaminen nouseekin korostuneesti esille. Jodelin ajatellaan lisäävän kiusaamista, koska siellä on mahdollista kirjoittaa anonyymisti ja kiinnijäämisen riski on käytännössä olematon. Jodelissa kiusaaminen voi olla yllä mainittujen kiusaamisen muotojen lisäksi ennakkoluulojen ja ilkeiden juorujen jakamista. Jodel-kirjoitukset leviävät yliopistolle puheisiin ja oudoiksi katseiksi.

Jodelissa esiintyy myös opiskelijaryhmien, esimerkiksi eri ainejärjestöjen tai yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijoiden, vastakkainasettelua. Jodelissa tapahtuvaa opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien haukkumista ja mustamaalaamista ei kuitenkaan pidetä välttä-

mättä kiusaamisena. Motiiviksi nähdään muun muassa eriävien mielipiteiden vaimentaminen. Kuitenkin, Jodelin sääntöihin kuuluu, ettei ihmisistä saa puhua tunnistettavasti ja moderoinnin nähdään toimivan. Sovelluksessa vallitseva ikävä ilmapiiri voi kuitenkin saada lopettamaan sovelluksen käytön.

2.5 osavaihe

Yhdistin sisältöalue-ehdotelmat ilmiötä kuvaavaksi yleiseksi merkitysverkostoksi (Perttula 1995, 95). Muokkasin ehdotelmia tässä vaiheessa vielä hieman, jotta tekstistä tuli mahdollisimman sujuvaa. Seuraavaksi tarkastelen rakentamaani yleistä merkitysverkostoa peilaten sitä aikaisempaan tutkimustietoon. Toteutan tämän teorian ja empirian vuoropuheluna, eli liittämällä toisista tutkimuksista saadun tiedon omien tulosteni lomaan. Vertaan yliopistossa tapahtuvaa kiusaamista niin koulukiusaamiseen kuin työpaikkakiusaamiseenkin.

3 YLEINEN MERKITYSVERKOSTO KIUSAAMISEN ILMIÖSTÄ LAPIN YLIOPISTOSSA

3.1 *Kiusaamisen toteuttaminen*

3.1.1 Suora kiusaaminen

Kiusaaminen voidaan jakaa suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Kiusaaminen voi olla fyysistä, henkistä tai sosiaalista, ja sen kanavana voidaan käyttää myös sähköisiä viestimiä. (Salmivalli 1999, 35; Hamarus 2012, 38.) Suora kiusaaminen yliopistossa on sanallista; työkeää kommunikointia, ikäviä heittoja keskustelun lomassa ja julkista arvostelua ilman taustojen selvittämistä, tai esimerkiksi ulkonäön perusteella. Joidenkin tutkimusten mukaan lapset ja nuoret pitävätkin esimerkiksi suoraa haukkumista vakavampana kiusaamisen muotona kuin epäsuoraa kiusaamista (Cowie & Jennifer 2008, 4).

Suoraa kiusaamista esiintyy yliopistossa myös alistamisena, haukkumisena ja nimittelynä, ja se voi tapahtua huumorin varjolla. Joissakin tapauksissa voi olla kyse myös ilkeilystä, joka erotetaan kiusaamisesta sillä perusteella, että kiusaaminen on järjestelmällisempää, kun ilkeilyä pidetään satunnaisempana ja tilannesidonaisena. Aina ilkeilyä ja kiusaamista ei voi kuitenkaan erottaa toisistaan selvärajaisesti. (Muikku-Werner 2012, 18 – 19.)

”Nöyryyttämällä, halventamalla muiden opiskelijoiden kuullen” (vastaaja 267)

Suora kiusaaminen voi olla myös henkilön vähättelyä esimerkiksi näkemysten, henkilökohtaisten ominaisuuksien, taitojen, uskonnollisuuden tai alkoholinkäytön, tai pikemminkin alkoholinkäyttämättömyyden, suhteen. Kiusaaminen voikin liittyä

kulttuurisiin arvostuksiin yhteisössä (Hamarus 2012, 49). Tämän perusteella voidaan ajatella, että opiskelijayhteisössä arvostetaan alkoholin käyttämistä enemmän kuin sen käyttämättömyyttä.

”Nimitellään ja käyttäydytään ivallisesti eriävän mielipiteen esittänyttä kohtaan.” (vastaaja 209)

”Mikäli et nauti ryypämisestä ja/tai ole erityisen sosiaalinen sinä tulet todennäköisimmin jäämään ulkopuolelle.” (vastaaja 221)

Suoraa kiusaamista tapahtuu vapaa-ajalla ja sosiaalisessa mediassa. Se on henkilön julkista nöyryyttämistä, mitätöimistä, pilkkaamista, jopa seksuaalista häirintää ja aggressiivista käytöstä. Suoraan kiusaamiseen kuuluva varsinainen fyysinen aggressio vaikuttaisi kuitenkin jäävän pois yliopistolla tapahtuvasta kiusaamisesta, tai sitten se tapahtuu jollain tapaa kulisseyksissä.

Suoraa kiusaamista esiintyy myös luennoilla ja ryhmätöissä. Sitä voisi kuvata henkilön asioiden ja ideoiden järjestelmälliseksi väheksymiseksi. Tällainen on ominaista myös työpaikoilla tapahtuvassa kiusaamisessa (Vartia 2003, 22). Luennoilla se voi näyttäytyä esimerkiksi niin, että toinen opiskelija yrittää löytää virheitä jonkun tietyn henkilön tehtävästä, työn epäasiallista arvostelua tai suoranaista haukkumista. Ryhmätöissä suora kiusaaminen ilmenee ylimääräisen työn teettämisenä, henkilön mielipiteiden ohittamisena tai yli kävelemisenä. Myös toisen puheen päälle puhuminen voidaan mieltää kiusaamiseksi.

”Olen itse kokenut sellaista, että koulutehtävää esittäessäni tietty henkilö on arvostellut sitä kuuluvasti ja yrittänyt löytää siitä virheitä.” (vastaaja 22)

3.1.2 Epäsuora kiusaaminen

Tämän tutkimuksen tuloksissa korostuu kuitenkin epäsuora kiusaaminen. Selkeästi yleisimpänä kiusaamisen muotona yliopistossa pidetään ryhmän ulkopuolelle sulkemista. Yhteenkuuluvuuden tunne ja sosiaalisuuden tarve ovat ihmisen perustarpeita. Kiusaaminen vaikuttaakin henkilön sosiaaliseen hyvinvointiin tuhoavasti. (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994, 57; Hamarus 2012, 89.) Ryhmän ulkopuolelle sulkeminen voi tapahtua niin yliopistolla kuin vapaa-ajallakin. Yliopistolla henkilö voidaan jättää esimerkiksi luennolla yksin muiden istuessa yhdessä toiselle puolelle luentosalia. Henkilön sanomisille voidaan myös tirskoa, ja hänet voidaan yrittää nolata jollain tavalla.

”Kiusaaminen voi olla sekä henkistä ja fyysistä. Uskoisin, että korkeakoulutasolla kiusaaminen keskittyy enemmän henkiseen puoleen: syrjimiseen, porukasta ulos jättämiseen, selän takana puhumiseen jne.” (vastaaja 51)

Henkilön ryhmätyöryhmään pääsyä voidaan hankaloittaa esimerkiksi korkeamman iän vuoksi. Myös jos samalla kurssilla on monta kaveriporukkaa, voi ryhmätyöryhmään pääseminen olla vaikeaa. Syrjimistä esiintyy myös ryhmätyöryhmän sisällä. Jonkun henkilön kysymyksiin voidaan jättää vastaamatta, hänen mielipiteensä huomiotta ja ryhmän tuotokseen vaikuttaminen tehdä käytännössä mahdottomaksi valitsemalla kommunikointiväyläksi sellainen kanava, jota henkilöllä ei ole mahdollisuutta käyttää. Tämä vaikeuttaa kurssin suorittamista.

”Yliopistossa ehkä enemmän juuri syrjimistä ja ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Tai sitten jotain ilkeää selän takana kommentointia. Onhan niitä kuppikuntia, joihin ei pääse mukaan tai halutaan tehdä vain parhaiden kavereiden kanssa esim. ryhmätöitä.” (vastaaja 229)

Vapaa-ajalla ryhmän ulkopuolelle sulkeminen tapahtuu esimerkiksi ruoka- ja kahvitauoilla, tai jättämällä henkilö kutsumatta jonnekin, minne lähes kaikki muut ovat

tervetulleita. Ryhmän ulkopuolelle sulkemista voi tapahtua myös ainejärjestön tapahtumissa, illanistujaisissa tai WhatsApp-ryhmissä, kun henkilöitä jätetään lisäämättä ryhmiin. Koulukiusaamisen tutkimuksessakin tällainen käytös on noussut esille (Hamarus 2012, 38). Henkilö jätetään siis tavalla tai toisella pois yhteisestä tekemisestä. Myös ainejärjestöaktiivien koetaan syyllistyvän tähän.

”Kiusaaminen voi olla yksinkertaisimmillaan sitä, että jätetään joku ylös ryhmästä eikä häntä huomioida. Esimerkiksi teeskennellään ruokalassa, ettei hänen paikalle tuloaan huomata jotta hän ei istuisi viereen syömään. (vastaaja 31)

Epäsuora kiusaaminen näyttäytyy myös kuppikunta-asettelun luomisena. Työyhteisöissä kuppikuntien syntyminen johtuu usein vastustuksesta jäykkään hierarkiaan tai heikkojen vuorovaikutustaitojen vuoksi (Paasivaara & Nikkilä 2010, 114). Yliopistossa kuppikuntiin hyväksytään mukaan vain tietyt henkilöt, ja kuppikuntien jäsenten suhtautuminen muihin koetaan halveksuvana ja ylimielisenä. Tämä näkyy muun muassa niin, että keskustelu tyrehtyy, kun kuppikunnan ulkopuolinen henkilö tulee ryhmään. Sisäpiirin jutuista voidaan myös keskustella yleisesti kaikkien kuullen, mikä aiheuttaa ulkopuolisuuden tunnetta muille. Jos henkilön ulkopuolelle sulkeminen kokonaan ei onnistu, ilmaistaan jollain tavalla mutta selkeästi, että mukaan ottaminen tapahtuu vastentahtoisesti.

”Kiusaamisen näen korkeakouluissa olevan ennen kaikkea sitä, ettei toista henkilöä pyydetä mukaan ja että muodostetaan voimakkaita klikkejä, joihin vain tietyt hyväksytään mukaan.” (vastaaja 82)

Selän takana pahan puhuminen on yleistä ja sitä tapahtuu paljon. Pahaa puhutaan sekä opiskelijoista että opettajista. Henkilöistä kuiskaillaan ja heille naureskellaan niin yliopistolla kuin esimerkiksi tapahtumissakin. Koulukiusaamiseenkin liittyy usein pahanpuhumista tai juoruilua, joilla pyritään leimaamaan kiusattu niin, ettei kukaan halua olla tämän kanssa, eli eristää tämä yhteisön ulkopuolelle (Hamarus 2012, 49).

”Syrjimistä, juoruamista. Levitellään henkilökohtaisia asioita, ei oteta mukaan porukkaan. Ei pyydetä paikkoihin, joihin melkein kaikki muut ovat tervetulleita. Tapahtuu enimmäkseen vapaa-ajalla.” (vastaaja 129)

Kiusaaminen on myös ennakkoluuloisuutta; oletetaan, ettei tietynlaisia piirteitä ole ihmisillä. Ennakkoluulo käsitteenä voidaan määritellä vihamieliseksi asenteeksi, tunteeksi tai käyttäytymiseksi jotakin henkilöä tai ryhmää kohtaan (Helkama, Myllyniemi, Liebkind, Ruusuvuori, Lönnqvist, Hankonen, Mähönen, Jansinkaja-Lahti & Lipponen 2015, 292). Myös mustamaalaamista, juorujen ja huhujen levittämistä tapahtuu. Mustamaalaamalla henkilöä aiheutetaan se, että myös muut alkavat kohtelevaan henkilöä samalla tavalla. Mustamaalaaminen on yksi työyhteisöissäkin esiintyvän henkisen väkivallan muodoista, kuten myös eristäminen sosiaalisesta vuorovaikutuksesta (Perkka-Jortikka 2007, 22 – 23).

Henkilön seuraa voidaan vältellä, ja vaikuttaa muihin niin, että hekin käyttäytyisivät samoin. Syrjiminä ilmenee huomiotta jättämisenä, esimerkiksi kun ei tervehditä käytävällä, vastata kysymykseen tai sivuutetaan henkilö ryhmän keskustellessa eikä kuunnella tämän puhuessa. Kiusaaminen on myös eleitä ja ilmeitä, esimerkiksi silmien pyörittelemistä, kun henkilö puhuu tai merkitsevien katseiden vaihtamista. Sanattomalla viestinnällä, kuten esimerkiksi äänensävyllä ja ilmeillä, voidaan myös muuntaa sanallisen viestinnän merkitys vastakohtaiseksi (Hamarus ym. 2015, 32).

”Ryhmän ulkopuolelle jättämistä, ilmeilyä kasvoilla, puhumattomuutta” (vastaaja 38)

Kiusaaminen on tiedon kulkemattomuutta. Henkilö voidaan jättää ulkopuolelle ryhmänvälisestä tiedotuksesta, tai järjestettävistä tapahtumista ja epävirallisemmista illanistujaisista ei kerrota kaikille. Tällaisessakin käyttäytymisessä on siis pohjimmiltaan kyse sosiaalisesta eristämisestä (Perkka-Jortikka 2007, 23).

Vaikka jotakin tapahtumaa markkinoitaisiinkin kaikille, voidaan jotenkin antaa ymmärtää, että tervetulleita ovat vain harvat ja valitut.

”Pienten piirien sisällä tapahtuva toiminta, jota mainostetaan, mutta sinne ei kuitenkaan ole kaikki tervetulleita. Kaikki ainejärjestöt syylistyvät tähän.” (vastaaja 235)

3.1.3 Sosiaalinen media kiusaamisen kanavana

Teknologian kehittymisellä on paitsi positiivisia, myös negatiivisia vaikutuksia: se esimerkiksi tarjoaa uusia kiusaamisen tapoja. Internetissä tapahtuva kiusaaminen rikkoo ajan, sekä fyysisen ja henkilökohtaisen tilan rajoja eri tavalla kuin muut kiusaamisen muodot. (Cowie & Jennifer 2008, 10.) Kiusaamista voi tapahtua sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi yhteisöpalvelu Facebookissa, pikaviestisovellus Whatsappissa ja mobiiliviestintäsovellus Jodelissa.

Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa voi olla kapeakatseista keskustelua, maun tonta kommentointia, pilkkaamista ja huhujen levittämistä. Henkilön kommentteja ja kuvia saatetaan jakaa eteenpäin, tai tämä leimata johonkin ryhmään negatiivisessa mielessä. Nettikiusaamisessa sivustakatsojien rooli voikin korostua, jos he jollain tavalla tallentavat materiaalia kiusatusta tai kiusaamisesta ja levittävät sitä eteenpäin (Cowie & Jennifer 2008, 10).

”On whatsappiin kopioitu kiusatun Facebook profiilista päivityksiä tai kuvia ja sitten porukalla niitä arvosteltu.” (vastaaja 53)

WhatsAppissa kiusaaminen voi olla myös ryhmäkeskustelusta ulkopuolelle jättämistä tai keskustelun sisällä ulkopuolisuuden tunteen luomista, esimerkiksi jättämällä henkilön kommentit tai kysymykset huomiotta. WhatsAppin ryhmäkeskustelussa lähetetty johonkin henkilöön kohdistuva halventava viesti tavoittaa kaikki ryhmän jäsenet (Forss 2014, 38).

Kiusaaminen voi olla anonyymiä. Nettikiusaamisen ajatellaankin etäännyttävän kiusaajan uhristaan, koska siinä on mahdollisuus piilottaa oma henkilöllisyytensä (Cowie & Jennifer 2008, 10). Kiusaaminen voi kohdistua yksittäiseen henkilöön, esimerkiksi tämän ulkonäön ja käytöksen arvostelemiseen, tai tiettyyn opiskelijaryhmään. Se voi olla myös niin sanottua ”nettitrollaamista”, eli toisena henkilönä esiintymistä, tai henkilöstä puhumista ilman nimiä, mutta tunnistettavasti.

”Verkossa, sosiaalisissa medioissa. Ihmisistä puhumista anonyymisti, mutta sitten, että henkilöt on tunnistettavissa. Ns. nettitrollaamista henkilöiden nimissä tai heistä puhuttaessa.” (vastaaja 253)

Tällaista tapahtuu erityisesti Jodelissa, ja siellä tapahtuva kiusaaminen nousee-kin korostuneesti esille. Jodelin ajatellaan lisäävän kiusaamista, koska siellä on mahdollista kirjoittaa anonyymisti ja kiinnijäämisen riski on käytännössä olematon. Myös koulukiusaamisen tutkimuksessa on käynyt ilmi, että nettikiusaamisen suhteen kiusaajan tunnistaminen koetaan haasteelliseksi (Hamarus 2012, 64).

Jodelissa kiusaaminen voi olla yllä mainittujen kiusaamisen muotojen lisäksi enakkoluulojen ja ilkeiden juorujen jakamista. Jodel-kirjoitukset leviävät yliopistolle puheisiin ja oudoiksi katseiksi. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvan kiusaamisen ikävimpiä puolia onkin se, kuinka laajalle se voi levitä (Haasio 2016, 36 – 37). Jodelissa esiintyy myös opiskelijaryhmien, esimerkiksi eri ainejärjestöjen tai yliopiston ja ammattikorkeakoulun opiskelijoiden, vastakkainasettelua.

”Vapaa-ajalla olen huomannut jodel-sovelluksessa olevan välillä törkeitäkin kommentteja esimerkiksi jostakusta opiskelijasta tai opiskelijaryhmästä.” (vastaaja 154)

Jodelissa tapahtuvaa opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien haukkumista ja mustamaalaamista ei kuitenkaan pidetä välttämättä kiusaamisena. Julkisten henkilöiden, kuten ainejärjestöaktiivien, arvostelua voisi verrata poliitikoiden osakseen

saamaan arvosteluun, jossa tyypillistä on, että henkilöä haukutaan riippumatta siitä, mitä tämä on tehnyt tai sanonut (Forss 2014, 51).

”En erityisemmin, mutta joskus Jodelissa kommentoidaan tunnistettavissa olevia henkilöitä negatiiviseen sävyyn.” (vastaaja 223)

Jodelin sääntöihin kuuluu, ettei ihmisistä saa puhua tunnistettavasti ja moderoinnin ajatellaan toimivan. Jodelissa tapahtuvan negatiivisen kirjoittelun motiiviksi nimetään muun muassa eriävien mielipiteiden vaimentaminen. Toisaalta netti-kiusaamiselle ei välttämättä aina ole edes olemassa selvää motiivia, vaan taustalla voi olla vain tekemisen puutteesta johtuva turhautuminen (Forss 2014, 46). Jodel-sovelluksessa vallitseva ikävä ilmapiiri voi kuitenkin saada lopettamaan sovelluksen käytön.

3.1.4 Opettajan rooli yliopistossa tapahtuvassa kiusaamisessa

Kiusaamista voidaan kuvata kiusaamisessa havaittavien roolien kautta (Aho & Laine 1997, 227). Muodostuvia rooleja ovat kiusaamisen kohde eli uhri, sekä kiusaamisen aloittaja ja muiden yllyttäjä eli kiusaaja. Henkilö, joka jollain tavalla avustaa kiusaamista, muttei itse aloita sitä on apurin roolissa, kun taas henkilö, joka jollain tavalla antaa myönteistä palautetta kiusaamisesta on vahvistaja. Henkilö, joka asettuu kiusaamisen uhrin puolelle ottaa puolustajan roolin (Salmivalli 1999, 52.) Tutkimustuloksissa käy ilmi, että yliopistossa opettaja voi olla kiusaamistilanteessa uhri, kiusaaja tai sivustakatsoja.

Kiusaamisen uhri opettaja on esimerkiksi, kun opettajasta annettu aiheellinen kritiikki kärjistyy opettajan yleiseksi haukkumiseksi. Haukkumista voi tapahtua vapaa-ajalla, kahvi- ja ruokatauoilla sekä Internetissä, esimerkiksi Whatsapp-keskusteluissa. Opettajasta voidaan levittää huhuja ja kuvia, ja tästä voidaan puhua pahaa selän takana. Jos luento koetaan turhaksi, se voidaan purkaa opettajaan moittimalla tämän pätevyyttä tai opetustapaa.

”Voisin kuvitella että helposti esimerkiksi jotakin tiettyä opettajaa voitaisiin alkaa haukkua ja herjata netissä anonyymisti porukalla, hänestä voitaisiin levitellä asioita ja kuvia yms.” (vastaaja 74)

Opettajaa voidaan kiusata myös huutelemalla epäkohteliaita kommentteja luennolla, esimerkiksi pilkkaamalla opettajan ääntä. Opettajan joutuessa opiskelijan tai opiskelijoiden kiusaamaksi, valta-asetelma on ylösalainen: opettajalla on muodollinen auktoriteetti, mutta tosiasiallisesti epävirallinen valta on kiusaajalla. Tämä vaikuttaa paitsi ryhmän, myös opettajan itsensä hyvinvointiin negatiivisesti. (Hamarus 2012, 77.)

”No jos joku tuntee jonkun kurssin luennon tylsäksi tai turhaksi niin sitten aletaan moittimaan opettajaa.” (vastaaja 210)

Opettaja on kiusaajan roolissa, kun hän jollain tavalla käyttää auktoriteettiaan väärin ja luo ikävää ilmapiiriä. Tilanne on samankaltainen kuin esimiehen ja alaisen välisessä henkisessä väkivallassa. Epätasapaino valtasuhteissa onkin olennaista kiusaamisen kokemuksen syntymiselle. (Vartia 2003, 39, 53). Opiskelijoihin kohdistuva kiusaaminen on epäasiallista ja epäreilua käytöstä, esimerkiksi tiettyjen opiskelijoiden suosimista tai päinvastoin silmätikkujen valitsemista.

Kiusaamista on, kun opettaja jollain tavalla nöyryyttää, vähättelee, lyttää tai pyrkii nolaamaan opiskelijan luennolla. Opettaja voi myös suhtautua hyökkäävästi asiallisena pidettyyn kysymykseen tai vastata kysymykseen alentavasti. Opettaja voi huutaa, esittää huonosti perusteltua tai perusteetonta kritiikkiä, tyrmätä eriävät näkemykset, evätä puheenvuoroja tai olla kuuntelematta tiettyjä opiskelijoita.

Opettajan antama palaute voidaan kokea epäasialliseksi, halventavaksi tai työkeäksi. On kuitenkin otettava huomioon, että opettaja ei välttämättä tarkoituksella lyttää opiskelijan työtä, sillä raja rakentavan kritiikin ja armottoman arvostelun välillä voi olla hiuksenhieno (Rigby 1997, 18 – 19). Opettaja voi myös arvostella

opiskelijan henkilökohtaisia valintoja tai kyseenalaistaa tämän opiskelukyvyyn, vähätellä opiskelijan työpanosta, tai jopa halveksua opiskelijan osaamattomuutta. Tämä on verrattavissa esimiehen ja alaisen väliseen henkiseen väkivaltaan, joka voi ilmetä esimerkiksi alaisen työn mitätöimisenä, aliarvioimisena ja tulosten arvosteluna (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994, 39).

”Opettaja on nälvinyt/kommentoinut epäarvostavasti opiskelijan henkilökohtaisia valintoja/periaatteita kurssin harjoituskerralla/-kerroilla. En tiedä oliko se varsinaisesti kiusaamista, mutta kyseinen opiskelija ahdistui näistä kommenteista ja tilanteesta ja opettajan asenteesta häntä ja hänen valintojaan kohtaan.” (vastaaja 228)

Opettaja voi kieltäytyä tukemasta ja opettamasta opiskelijaa. Opettaja voi jättää vastaamatta tiettyjen opiskelijoiden sähköposteihin, kieltäytyä antamasta suori- tusmerkintää kurssista tai mahdollisuutta uusista suorituksista, perustelemasta ko- keen arvosanaa tai antamasta arvosteltua koetta opiskelijalle katsottavaksi.

”opettaja antoi numeron, mutta ei palauttanut koetta eikä perustellut arvosanaa” (vastaaja 62)

Opettajan kiusaava käytös voi kohdistua myös johonkin opiskelijaryhmään. Tämä voi näkyä niin, että opettaja tuo ryhmän heikkouksia esille joko ryhmän kesken tai toisen opiskelijaryhmän kuullen. Tämä vaikuttaa ilmapiiriin negatiivisesti. Myös epäasiallisesti tulkittavien vitsien kertomista luennolla voidaan pitää kiusaami- sena. Opettaja voi myös manipuloida opiskelijoita ja toisia opettajia saavuttaak- seen omat päämääränsä, jotka eivät välttämättä aja opiskelijoiden etua. Kiusaa- mista voi tapahtua opettajien välillä, ja se voi näyttäytyä opiskelijoille esimerkiksi niin, että opettaja kommentoi kollegaansa tai kollegoitansa epäasiallisesti opis- kelijoiden kuullen.

*”Tiedekunnan sisällä, työntekijöiden välillä. Proffa on saattanut luen-
nolla mainita asiasta minkä koen hyvin epäammattimaiseksi.” (vas-
taaja 171)”*

Sivustakatsojan roolissa opettaja on silloin, kun on tietoinen kollegansa epäasi-
allisesta käytöksestä, mutta ei puutu siihen. Kun henkilö, jolla voidaan ajatella
olevan velvollisuus puuttua kiusaamiseen jotenkin, asettuu tällä tavalla passiivi-
seen sivustakatsojan rooliin, hän asenteellaan mahdollistaa kiusaamisen jatku-
misen (Saarikoski 2006, 102).

Opettajan asiaton käytös voi olla yleisessä tiedossa opiskelijoiden kesken ja jat-
kua vuodesta ja opiskelijaryhmästä toiseen. Vaikka opettajasta annettaisiin pa-
lautetta, tilanne ei välttämättä muutu. Opiskelija voi jopa päätyä lopettamaan
opintonsa opettajan kiusaamisen vuoksi. Opettajan harjoittamaan kiusaamiseen
pitäisi pystyä puuttumaan jotenkin.

*”Yksi opettaja kohtelee oppilaita ja kollegojaan manipuloiden ja käyt-
tää asemaansa väärin luoden epäreiluja tilanteita ja nolaamisia. Hän
vaikuttaa toimivan täysin omista lähtökohdistaan käsin sen sijaan
että pyrkisi ajamaan oppilaiden etua. Meillä yksi oppilas lopetti opin-
not tästä syystä.” (vastaaja 100)*

3.2 Kiusaamisen ilmeneminen

3.2.1 Kiusaamisen syyt

Kiusaaminen voidaan selittää yksilötasolla, ryhmätasolla ja koko yhteisön, esi-
merkiksi koulun, tasolla. Yksilötasolla kiusaamisen syytä etsitään kiusaajasta tai
kiusatusta itsestään. (Salmivalli 2003, 28 – 29.) Myös tämän tutkimuksen tulok-
sista käy ilmi, että kiusaamisen voidaan kokea johtuvan kiusatun käytöksestä.

Henkilö voidaan esimerkiksi sulkea ryhmästä ulkopuolelle johtuen erilaisesta so-
siaalisesta käytöksestä tai siitä, että henkilö koetaan jollain tavalla ”raskaaksi”.

Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että kyseinen henkilö olisi jotenkin erityisen hankala; siihen, millaiseksi joku koetaan vaikuttavat niin ryhmä, yhteisön kulttuuri kuin käsillä oleva tilannekin (Kaski & Nevalainen 2015, 25). Ulkopuolelle jättämisestä henkilön hankalaksi koetun käytöksen vuoksi ei välttämättä pidetä kiusaamisena. Kiusaamisen ajatellaan olevan tahatonta ja tilanteet voivat johtua myös väärinymmärryksistä. Tahallisen kiusaamisen havaitseminen koetaan helpomaksi.

”Kiusaaminen ei välttämättä ole tahallista, vaan henkilön sosiaalisen käyttäytymisen raskauden vuoksi jätetään ulkopuolelle.” (vastaaja 14)

Henkilöä saatetaan vältellä myös ennakkoluulojen, erilaisen ulkonäön, erilaisten arvojen, hiljaisen luonteen tai ujouden takia. Koulukiusaamista koskevassa tutkimuksessa kiusaamisen uhrin voidaan jaotella passiivisiin ja provokatiivisiin uhriin. Passiivista uhria luonnehditaan varovaiseksi, hiljaiseksi ja vetäytyväksi. Uhrin käytös viestittää, että tämä ei tule kostamaan itseensä kohdistunutta kiusaamista. Proaktiivinen uhri taas ikään kuin ”kerjää verta nenästään”: tämän käyttäytyminen provosoi toisia niin, että nämä reagoivat tähän negatiivisesti. (Olweus 1992, 34 – 35.)

”Varmaankin se voisi liittyä siihen, jos joku on kovin ujo eikä löydä yliopistolta samanhenkistä seuraa, että tällainen henkilö sitten suljetaan ulos, eikä häntä pyydetä mukaan syömään, lukupiireihin, juhliin, tai muihin tapahtumiin.” (vastaaja 20)

Kiusaamisen syynä voi olla henkilön ikä, kotipaikkakunta tai tiedekunta. Kiusaamisen sisältö ei kuitenkaan selitä, miksi jotakin henkilöä kiusataan. Kiusaamisen sisältöön keskittyvä näkökulma pikemminkin vain syyllistää uhriin ja antaa kiusaamiselle ikään kuin oikeutuksen; kiusaaminen on henkilön oma vika, ja tilanne muuttuisi, jos tämä ei olisi niin ”häiritsevää”. Tällaista ajattelua esiintyy myös työpaikoilla tapahtuvassa kiusaamisessa. (Saarikoski 2006, 114; Vartia ym. 2008,

33.) Henkilöä voidaan kohdella alentavasti niin opintojen viivästymisen, kuin opintomenestyksenkin perusteella. Kiusaamista tapahtuu myös opiskelijatapahtumissa, ihmisten ollessa humalassa, sillä humalassa on pienempi kynnyksensä sanoa asioita ääneen.

”Olo ei ole ollut tervetullut. Mukaan ei pyydetä mihinkään. Olenko liian vanha? Olenko väärästä paikasta kotoisin?” (vastaaja 259)

Periaatteessa kenelle tahansa voidaan tuottaa ryhmässä erilaisuus, ja sen jälkeen käyttää sitä kiusaamisen syynä. Erilaisuuteen kohdistuva kiusaaminen voidaan nähdä poikkeavuuden kurittamisena. Kiusaamisen voidaan siis ajatella noudattavan kulttuurista metamoraalilakia, jonka mukaan poikkeava pitää joko normalisoida tai syrjäyttää. Normaaliuden vaatimuksen taustalla on ajatus erilaisuudesta vaarana yhteisölle. (Hamarus 2012, 44; Saarikoski 2006, 113, 120, 127.)

Kiusaajaan liittyväksi kiusaamisen syyksi voidaan nähdä kilpailuhenkisyys, oman aseman nostaminen ja pönkittäminen. Kiusaamistilanteessa onkin hyvä miettiä, miten kiusaaja hyötyy kiusaamisesta (Hamarus 2012, 45). Oman suosion lisääminen toisia alas painamalla nähdään yleiseksi perinteisillä naisvaltaisilla aloilla. Kiusaamisen voidaan ajatella johtuvan henkilöiden yhteiskuntaluokasta; korkeampaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvat henkilöt vähättelevät ja naureskelevat muille.

Kiusaamisen syynä voi olla myös kiusaajan huono itsetunto, heikot sosiaaliset taidot, ymmärtämättömyys, äkkipikaisuus tai puutteelliset esimiestaidot. Työyhteisössäkin kiusaamista voidaan selittää tarpeella pönkittää huonoa itsetuntoa alentamalla muita tai esimerkiksi esimiehen epävarmuudella, joka näyttäytyy alaisiin kohdistuvana kiusaamisena (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994, 56). Kiusaamisen motiivina voi olla saada joku henkilö hermostumaan tai poikkeavien mielipiteiden vaimentaminen.

”Kiusaaminen johtuu usein ymmärtämättömydestä, heikoista sosiaalisista taidoista, puutteellisista esimiestäidoista tai puhtaasta äkkipikaisuudesta. Puhuisin tahattomasta kiusaamisesta. Tahallinen kiusaaminen on useimmiten jatkuvaa ja siten helpommin huomattavissa.” (vastaaja 63)

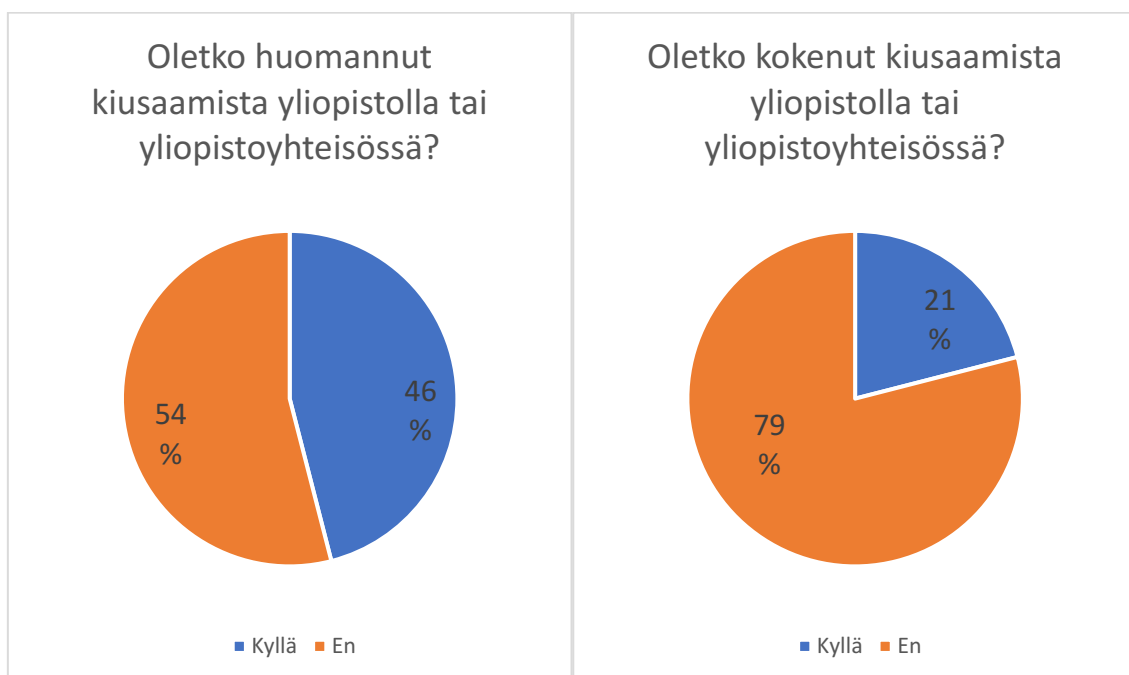
Kyse on opitusta tavasta käyttää valtaa ja kontrolloida toisia (Cowie & Jennifer 2008, 54; Perkka-Jortikka 2007, 37). Erityisen ikäväksi kiusaaminen koetaan, jos kiusaava henkilö on luottamuksellisessa asemassa ja hänen tehtävänänsä olisi rakentaa yhteisöllisyyttä yliopistolla. Kiusaamisen voidaan nähdä johtuvan myös siitä, että opettaja ei kykene luomaan kurssilla opiskelulle turvallista opiskeluympäristöä. Koulukiusaamiseen kohdistuvassa tutkimuksessa on todettu, että oppimisympäristön turvattomuus vaikuttaa oppimiseen ja kouluviihtyvyyteen laskevasti (Hamarus 2008, 76).

”Sitä tapahtuu usein jos opettajat eivät kykene luomaan turvallisia tiloja ohjaamalla työtapoja, toimintaa ja olemalla hyviä esimerkkejä. Opettajia tulisi kouluttaa tähän!” (vastaaja 100)

Kiusaamisen syy voikin olla myös ympäristössä, jossa kiusaaminen tapahtuu (Vartia & Perkka-Jortikka 1994, 49). Tämä ei kuitenkaan nouse esille tutkimustuloksissa. Muissa tutkimuksissa on havaittu työyhteisössä kiusaamiseen syntyyn vaikuttaviksi ympäristötekijöiksi organisaation toimimattomuus ja johtamistapa. Syynä kiusaamiseen voi olla myös työpaikan huono ilmapiiri. (Vartia 2003, 12.) Kiusaamisen organisaatiotason tekijät korostuvat juuri työpaikkakiusaamisen tutkimustraditiossa, kun taas koulukiusaamisen tutkimuksessa kiusaamista selitetään ensisijaisesti kiusaajien tai kiusattujen henkilökohtaisilla ominaisuuksilla (Salmivalli 2003, 38).

3.2.2 Kiusaamisen havaitseminen

Kuviossa 1. on esitetty prosenttilukuina vastaukset kyselyn kysymyksiin 13, ”Oletko huomannut kiusaamista yliopistolla tai yliopistoyhteisössä?” ja 14, ”Oletko kokenut kiusaamista yliopistolla tai yliopistoyhteisössä?”. Prosenttiluvut on pyöristetty kokonaislukujen tarkkuuteen. Kuvio havainnollistaa osaltaan sitä, että kaikki eivät ole kosketuksissa kiusaamisen ilmiöön. He eivät koe tai havaitse kiusaamista.

Kuvio 1. Kiusaamisen havaitseminen ja kokeminen yliopistolla

Vaikka kiusaamista ei olisi itse todistamassa, tapauksista ja tilanteista voi liikkua huhuja opiskelijoiden keskuudessa. Vapaa-ajalla ja tapahtumissa tapahtuvaa kiusaamista voi olla vaikeaa tunnistaa. Henkilöt, jotka eivät koe olevansa terve-
tulleita, voivat jättäytyä esimerkiksi ainejärjestön tapahtumista pois, ja siksi kiu-
saaminen voi jäädä huomaamatta. Kiusaamisen huomaaminen on vaikeaa myös
siksi, että kaikki opiskelijat eivät käy luennoilla, ja luentoja on harvoin.

”En ole kokenut tulleetni kiusatuksi enkä itse ole havainnut lähiympäristössäni huonoa kohtelua tai käytöstä.” (vastaaja 60)

”Itse en ole huomannut, kuullut kyllä.” (vastaaja 120)

”Ainejärjestön tapahtumista varmaan myös jäävät pois ne, jotka eivät koe itseään tervetulleiksi ja siksi jonkinlainen kiusaaminen jää myös varmasti huomaamatta.” (vastaaja 64)

Kiusattu ei välttämättä itsekään huomaa kiusaamista, vaikka muut huomaisivatkin sen. Tällaisessa tilanteessa kiusaaminen voi kuitenkin esimerkiksi vaikuttaa negatiivisesti kurssin ilmapiiriin. Kiusaaminen voi koostua niin pienistä tilanteista, että sitä on senkin takia vaikea tunnistaa, ja siitä voi olla vaikeaa kertoa (Hamarus 2012, 27, 31). Kiusattu voi myös ymmärtää vasta jälkikäteen pahan olonsa johduneen kiusaamisesta. Myös koulukiusaamisessa kiusaamisen aiheuttavat oireet voivat puhjeta jälkikäteen, jonka vuoksi niitä ei välttämättä osata yhdistää kiusaamiseen (Hamarus ym. 2015, 50).

Kiusaamisen tunnistamista vaikeuttaa, jos on samaan aikaan muita vaikeuksia elämässä. Erityisesti nuorille henkilöille voi olla vaikeaa tunnistaa oma avuntarpeensa. Kiusaamisen selvittäminen alkaa kuitenkin kiusaamisen myöntämisestä itselleen ja siitä kertomisesta jollekin toiselle (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994, 95).

”Itse olen tunnistanut kiusaamisen vasta jälkeenpäin, vaikka olen voinut pahoin, enkä tuntenut koskaan kuuluvani joukkoon. Kiusaamisen tunnistamista vaikeuttaa se, jos elämässä on samaan aikaan myös muita vaikeuksia. Nuorempana voi olla myös vaikea tunnistaa sitä, että pitäisi hakea apua tai ainakin hakeutua puhumaan vaikeuksistaan jonnekin.” (vastaaja 43)

3.2.3 Kiusaamisen seuraukset

Kiusaamisen lopputulos on, että kiusattu jää ilman sosiaalista verkostoa. Tutkimuksen mukaan sosiaalinen eristäminen aiheuttaa aivoissa samanlaisia reaktioita kuin esimerkiksi fyysinen kipu (Hamarus 2012, 53). Jotkut jäävät yksin, koska eivät hakeudu toisten seuraan tai koe toisten olevan helposti lähestyttäviä, jotkut taas, koska eivät koe löytäneensä samanhenkisiä ihmisiä.

”Kiusaaminen yliopistolla johon itse olen törmännyt on lähinnä syrjintää, ulkopuolelle jättämistä, muille pahan puhumista mikä aiheuttaa samanlaiset reaktiot myös muissa. Käytännössä kiusattu jää ilman sosiaalista verkostoa.” (vastaaja 98)

Tilanteen eskaloituessa kiusaamiseen tulee puuttua. Kiusaamisen ollessa yhteisössä yleinen tapa, on puuttumatta jättäminen kuitenkin helppoa, koska eiväthän muutkaan puutu tilanteeseen (Hamarus 2008, 77). Lievemmissä kiusaamistapauksissa molempien osapuolien pitäisi olla valmiita kuuntelemaan toista ja kertoamaan avoimesti omista kokemuksistaan, sillä ihmiset loukkaantuvat erilaisista asioista. Näkökulman vaihtamisen kykyä voidaankin pitää tärkeäksi toisten ihmisten ja heidän tekojensa ymmärtämisen kannalta (Mattila 2006, 188). Näin kiusaaminen voidaan sopia keskenään.

”On yhtä monta ajattelijaa kuin on ihmistäkin ja toinen loukkaantuu eri asioista kuin itse. Tilanteissa kummankin osapuolen pitäisi olla valmis kuuntelemaan toista ja avoimesti kertomaan myös jos jokin toisen sanoma tai teko on jäänyt jäytämään.” (vastaaja 138)

Jonkun henkilön tai joidenkin henkilöiden toiminnasta voi kuitenkin jäädä paha maku. Kiusaaminen aiheuttaakin kiusatussa monenlaisia tunteita, kuten vihaa tai katkeruutta, ja näiden tunteiden läpikäyminen on pitkä, mutta tärkeä prosessi, etteivät ne jää jäytämään mielen perukoille (Hamarus 2012, 95). Ilmapiiirit tiedekunnissa voidaan kokea erilaisiksi, ja toisten opiskelijoiden käytös voi ihmetyttää.

Voi olla, ettei kiusattua uskota, ennen kuin joku toinenkin kokee kiusaajan tai kiusaajien suunnalta samankaltaista kohtelua. Myös koulukiusaamistilannetta selvittäessä kiusaaja voi esimerkiksi pyrkiä vähättelemään omaa käytöstään selittämällä vaikkapa haukkumisen vitsiksi (Hamarus 2012, 31).

Oudosta käytöksestä voi kuitenkin olla välittämättä, jos elämä on muuten kunnossa ja henkilöllä on ystäviä. Työpaikoilla tapahtuvassakin kiusaamisessa yksittäisen ihmisen mahdollisuuksiin puolustautua vaikuttavat muun muassa sosiaalinen tuki ja itseluottamus (Vartia & Perkka-Jortikka 1994, 95). Syrjityt opiskelijat voivat myös muodostaa oman ryhmänsä, esimerkiksi jos kurssilla on useampi iäkkäämpi opiskelija.

”Jos luennolla on useampi iäkkäämpi opiskelija – me perustamme yleensä aina sitten oman ryhmän... Mutta jos on yksin se iäkäs opiskelija – ryhmää ei tahdo löytyä.” (vastaaja 38)

Kiusattu voi kokea olevansa tilanteessa yksin, kiusaajaan nähden alempiarvoisessa asemassa, ja pelätä ettei häntä auteta. Kiusattu voi myös pelätä kiusaajan kantavan kaunaa tai kiusaamisen uusiutumista. Myös koulukiusaamisesta kertomiseen liittyy pelkoa, esimerkiksi kiusaaja on voinut uhata aivan suoraan kiusaamisen kovenemisella, jos kiusattu kertoo asiasta jollekin (Hamarus 2012, 29). Tilannetta helpottaa, jos ei joudu olemaan kiusaajan kanssa jatkuvasti tekemisissä. Kiusaamistilanteissa, joissa kiusaajana on opettaja, tiedekunnan työntekijöiden pitäisi olla vastuussa kiusaamisen selvittämisestä.

Kiusaamiseen voi saada myös apua LYYn häirintäyhdyshenkilöltä. Häirintäyhdyshenkilötoiminta ylioppilaskunnissa ei ole lain säätelystä, eikä sillä ole virallista asemaa häirintätapausten selvittämisessä. Se on pikemminkin ylioppilaskunnan jäsenille tarjottavaa palvelua. Häirintäyhdyshenkilön tehtävänä on keskustella häirintää kokeneen henkilön kanssa, tukea tätä tilanteessa ja tarvittaessa ohjata eteenpäin tapauksen selvittelyssä. (Vaahtera 2008, 6, 23, 29.)

3.3 *Kiusaamisen määritteleminen ja ennaltaehkäiseminen*

3.3.1 Opiskelijoiden ajatuksia kiusaamisesta

Vallitseva käsitys on, että aikuiset ihmiset eivät kiusaa. Tämän takia kiusaaminen yliopistossa voi olla tuntematon tai tiedostamaton asia. Myös työyhteisössä tapahtuvaa kiusaamista voi olla vaikea tunnistaa tai myöntää, sillä kiusaaminen mielletään lapselliseksi, epäkypsäksi käyttäytymiseksi (Vartia ym. 2008, 17).

Kiusaamista kuitenkin tapahtuu yhtä lailla yliopistossa kuin työpaikalla, peruskoulussa ja toisella asteellakin. Kiusaaminen tulisi nähdä koko yhteiskuntaa koskevana ongelmana (Hamarus ym. 2015, 11). Ei pidä olettaa, että yliopistossa ihmiset olisivat niin sivistyneitä ja kypsiä, ettei kiusaamista esiintyisi. Yliopisto ei poista ihmisten raadollisuutta.

”Korkeakouluissa tapahtuu kiusaamista siinä missä työpaikoilla kuin alemmilla kouluasteilla. Siihen ei vain kiinnitetä huomiota eikä sen edes uskota tapahtuvan koska kaikki olettavat korkeakouluopiskelijoiden olevan jo sen verran fiksuja ja kypsiä, ettei kiusaamiseen tarvitsisi enää sortua.” (vastaaja 82)

Koulukiusaaminen voidaan määritellä aggressiivisen käyttäytymisen muodoksi, jolle ominaista on systemaattisuus, voimasuhteiden epätasapaino ja se, että se tapahtuu yleensä ryhmässä. Ilmiö ei rajoitu vain kouluun, vaan samankaltaista toimintaa voi esiintyä missä tahansa jokseenkin pysyvässä sosiaalisessa ryhmässä, jonka jäsenyys ei ole vapaaehtoista. (Salmivalli 1999, 30.)

Esimerkiksi työyhteisö on tällainen ympäristö, tosin työpaikkaa on toki mahdollista vaihtaa, mutta se on helpommin sanottu kuin tehty. Myös opiskelijayhteisö voidaan ajatella tällaiseksi yhteisöksi, sillä vaikka opiskeleminen voidaan ajatella vapaaehtoiseksi, on se esimerkiksi ainut väylä tiettyihin ammatteihin. Vaikka opinnot sisältäisivät vain vähän kontaktiopetusta, on opiskelija silti jollain tavalla kytköksissä opiskelijayhteisöön, halusi hän sitä tai ei.

Kiusaamisen yliopistossa nähdään olevan erilaista kuin ennen. Kiusaaminen on henkistä ja epäsuoraa, kuten syrjimistä, ulkopuolelle jättämistä ja selän takana puhumista. Kiusaaminen voi lähteä liikkeelle siitä, että yksi henkilö alkaa puhumaan epäsovivasti, ja toiset liittyvät mukaan. Olweuksen (1992) mukaan tässä on kyse sosiaalisesta tartunnasta: jonkun henkilön käytöksestä otetaan mallia ja toimitaan samalla tavalla. Tällaisen mallioppimisen vaikutus on sitä voimakkaampi, mitä positiivisempi käsitys matkittavasta henkilöstä on. Useamman henkilön osallistuessa kiusaavaan käytökseen yksilön vastuuntunto tilanteesta myös alenee. (Olweus 1992, 43 – 44.)

”Kaikki eivät ehkä tunnista kiusaamisen tuntomerkkejä enää, sillä se voi olla erilaista kuin ennen.” (vastaaja 128)

”Joukossa tyhmyys tiivistyy meiningillä, kun yksi alkaa heittää epäsovivaa juttua niin siihen liitytään mukaan” (vastaaja 225)

Fyysisen kiusaamisen ajatellaan tapahtuvan muualla kuin yliopistolla tai huomamatta. Internetissä tapahtuvan kiusaamisen koetaan yleistyneen, ja näkyvän kiusaamisen tapahtuvan lähinnä vain sosiaalisessa mediassa. Kiusaaminen voi olla tahatonta, mutta tuntuu kiusatusta ikävältä.

”Hylkimistä, toisen väheksymistä. Melko huomaamatonta mutta kiusatusta tuntuu aina kamalalta.” (vastaaja 156)

Kiusaaminen opiskelijayhteisössä on laaja ilmiö, ja se jakaa mielipiteitä. Toisaalta koetaan, että kiusaamista tapahtuu enemmän nuorten opiskelijoiden keskuudessa, toisaalta että nuoret ovat suvaitsevaisempia erilaisuutta kohtaan kuin vanhemmat opiskelijat. Myös työpaikoilla ilmenevään henkiseen väkivaltaan kohdistuvissa tutkimuksissa tulokset iän ja henkisen väkivallan yhteydestä ovat olleet ristiriitaisia (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994, 36).

Kiusaamisen voidaan ajatella olevan toistuvaa, tahallista henkilön mielenpahoittamista tai ihmisarvon vähättelemistä. Vaikka kiusaamisen määrittelyssä korostetaan yleensä kiusaamisen toistuvuutta, myös kertaluontoinen tapahtuma voidaan lukea kiusaamiseksi, jos teko koetaan todella ahdistavaksi (Olweus 1992, 15). Koska kiusaaminen on subjektiivinen kokemus, kiusaaminen voikin lähtökohtaisesti olla mitä vain ja tapahtua missä vain.

”Kiusaaminen voi olla monenlaista. Se voi tapahtua yllättävissäkin tilanteissa. Sitä voi esiintyä monenlaisissa ympäristöissä. Joskus voi olla taustalla mustamaalaamista, siten että esimerkiksi yhden henkilön kanssa huonot välit, joka sitten levittää sen ikään kuin eteenpäin.”
(vastaaja 123)

Aho ja Laine (1997) painottavat, että kiusaamisen määrittelemistä ja havaitsemista vaikeuttaakin se, että ihmiset kokevat kiusaamisen niin eri tavalla. Tärkeimmäksi tulee nostaa henkilön omat kokemukset, ei ulkopuolisten havaintoja tai käsityksiä (Aho & Laine 1997, 228.) Myös työpaikkakiusaamisessa tilanteen selvittämisen lähtökohtana tulee olla se, että ihmisen kokemus ei voi olla väärä (Vartia ym. 2008, 11).

Voidaan myös ajatella, että yliopistolla on vaikea kiusata, koska läsnäoloa on niin vähän. Kiusaamista suuremmaksi ongelmaksi nähdään yksinäisyys. Ihmiset, jotka eivät osallistu tai pääse osallistumaan opintojen alussa järjestettävälle orientaatioviikolle, voivat jäädä jo alussa pois ryhmäytymisestä. Uuden jäsenen liittyminen jo olemassa olevaan ryhmään on haastavaa, ja tapa, jolla tämä ryhmään tulee, vaikuttaa tulevaan sosiaaliseen asemaan ryhmässä (Salmivalli 1999, 16). Luennoilla on vaikeaa ystävystyä ja syrjäytymiseen vaikuttaa myös, jos henkilö ei käytä sosiaalisen median kanavia, kuten Facebookia ja Whatsappia. Yksin oleminen voi olla myös henkilön oma valinta.

”Omana huolena on ehkä sellaiset ihmiset, jotka eivät syystä tai toisesta tule tai eivät ole päässeet orientaatioviikolle ja näin putoavat

heti alussa ryhmäytymisestä. Lisäksi uusia ystäviä on hankala hankkia luennoilta.” (vastaaja 34)

Yliopistolla nähdään esiintyvän kuppikuntaisuutta niin tiedekuntien välillä kuin sisälläkin. Työyhteisöllisyyttä koskevan tutkimukseen pohjautuen kuppikuntaisuuden voidaan nähdä ilmentävän negatiivista yhteisöllisyyttä (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994, 2). Negatiivinen yhteisöllisyys on ikään kuin yhteisöllisyyden leikkimistä: yksilöllisyys häivytetään tiiviin samanmielisyyden saavuttamiseksi (Paasi-vaara & Nikkilä 2010, 49).

Kuppikuntia voi ajatella yhteisön alaryhminä, joiden sisäinen koheesio on voimakas, mutta toiminta yhteisön kannalta kielteistä. Ryhmän koheesio tarkoittaa koko ryhmän kaikkien jäsenten tuntemaa vetovoimaa ryhmää kohtaan, ja voimakkaan koheesio vaikutus yksilölle, ryhmälle ja yhteisölle on myönteinen. Kuitenkin, alaryhmä saattaa muodostaa niin sanotun sisäpiirin, jonka jäsenet suhtautuvat negatiivisesti ulkopuolisiin ja syrjivät heitä. (Aho & Laine 1997, 204 – 206.) Kuppikuntien muodostumista opiskelijayhteisössä ei kuitenkaan pidetä välttämättä kiusaamisena, vaan luontaisena tapahtumana, sillä aikuisia ihmisiä ei tarvitse pakottaa viettämään aikaa kaikkien kanssa.

”En kuitenkaan näe tätä [kuppikuntien muodostumista] aktiivisena kiusaamisena vaan valitettavana tosiasiana, että halutaan olla niiden parhaiden ystävien kesken, eikä näin nähdä sen kuplan ulkopuolella olevia.” (vastaaja 65)

Kuppikuntien ulkopuolelle jäänyt voi kuitenkin jäädä huomiotta esimerkiksi ainejärjestötapahtumissa, eikä täten pääse tutustumaan ihmisiin. Kuppikuntaisuus näkyy myös kursseilla, kun halutaan tehdä vain parhaiden kavereiden kanssa ryhmätöitä. Kuppikuntaisuutta ajatellaan esiintyvän erityisesti nuorempien opiskelijoiden keskuudessa.

*”Jätetään porukan ulkopuolelle. Ei esim. kerrota koska mennään syömään. Varsinkin nuoremmat ovat todella kuppikuntoutuneita.”
(vastaaja 216)*

Teorian mukaan oma minä määritellään suurelta osin niiden ryhmien kautta, joihin henkilö kuuluu. Myös kuppikunta-ajattelulle tyypillistä on, että ryhmän jäsenyys on viitekehys, jota vasten kaikkia sanomisia ja tekemisiä tulkitaan. Kuppikuntaa voi pitää yhteisön sisälle syntyneenä perheenä, mutta jäseniksi pääsevät vain harvat ja valitut. (Helkama ym. 2015, 328; Paasivaara & Nikkilä 2010, 114.) Kuppikuntaisuus voi tulla esille ainejärjestötoiminnassakin. Esimerkiksi se voidaan kokea kiusaamisena, jos ainejärjestöaktiivit ovat vain omassa porukassaan tapahtumissa.

Ihmiset ovat erilaisia ja sen vuoksi määrittelevät ja tuntevat kiusaamisen eri tavoin. Tämän nähdään korostuvan monikulttuurisessa ympäristössä. Jokaisen henkilön kokemusten summa, se miten hän jäsentää ja tulkitsee maailmaa, on erilainen, ja siihen voivat vaikuttaa esimerkiksi henkilön temperamentti ja aiemmat tapahtumat elämässä (Cowie & Jennifer 2008, 43). Kommentti, jota joku pitää vitsailuna, voi loukata jotakin toista. Viatonkin leikinlasku voi johtaa todelliseen kiusaamiseen, jos vitsiksi tarkoitettusta kommentista loukkaantunut henkilö leimataan ”tosikoksi” tai ”takakireäksi” ja tämän huumorintajun rajoja lähdetään testaamaan (Vartia & Perkka-Jortikka 1994, 26).

Omat positiiviset kokemukset eivät poista sitä mahdollisuutta, että joku toinen voi kokea syrjintää opinnoissaan ja osallistumisessaan. Henkilön saatetaan olettaa olevan osa yhteisöä, mutta tämä voi kokea itsensä ulkopuoliseksi. Yhteenkuuluvuus on tärkeä osa vuorovaikutusta, koska se vaikuttaa paitsi muihin ihmisiin suhtautumiseen, myös johonkin yhteisöön tai ryhmään samaistumiseen (Aho & Laine 1997, 53). Kiusaaminen yliopistossa voi olla myös ainejärjestöjen tai tiedekuntien vastakkainasettelua.

*” Olen kohdannut myös oletuksia, että olisin jotenkin enemmän syvällä yhteisössä, vaikka ulkopuolisuuden kokemukseni on jatkuva.”
(vastaaja 259)*

Kaikkea ei kuitenkaan tarvitse sietää, ja kiusaamiseen tulee suhtautua vakavasti. Kiusatuksi joutumista voi kuitenkin olla vaikea myöntää itselleen tai muille. Tilanteesta puhumista ja sen selvittämistä taas voi vaikeuttaa se, että henkilön nimitäminen kiusaajaksi leimaa tämän syylliseksi ja kiusaamista kokeneen uhriksi. (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994; Vartia ym. 2008, 18.) Kiusaaminen voikin olla ikään kuin julkinen salaisuus: kaikki tietävät siitä, mutta siitä ei puhuta.

Kiusaamisen suhteen vähänkin ajatellaan olevan liikaa. Epäasialliseen käytökseen ei välttämättä huomaa puuttua tilanteessa, ja kiusaamisen voi olla muutenkin vaikeaa puuttua, koska se on huomaamatonta. Henkilösuhteet ovat haastavia, ja tulehtuneiden välien sopiminen koetaan vaikeaksi.

”Ryhmäkeskusteluissa olen joskus havainnut kiusaamista. Osan näkemykset voidaan ohittaa tai niitä vähätellä. Joskus harmittaa itseäkin jälkeensä, ettei ole heti huomannut puuttua siihen.” (vastaaja 155)

Voidaan ajatella, ettei nykyisenkaltaisia ongelmia ole aina ollut. Kiusaamisen lisääntymisen syynä voidaan pitää sisäänottokiintiöiden käyttöönottoa, joka on korostanut tehokkuutta hyvinvoinnin kustannuksella. Niin kouluissa kuin työyhteisössäkin kilpailullisuus tutkitusti lisää kiusaamista (Rigby 1997, 84; Reinboth 2006, 39).

”Tällaista ei ole ennen ollut ja nyt kun kiintiöt on laitettu sisäänottoihin on kiusaamista ja ongelmia ilmennyt. Tehokkuus on mennyt hyvinvoinnin edelle.” (vastaaja 170)

Voidaan kokea, että yliopistolla ei ole resursseja puuttua kiusaamiseen. Vaikka joku kuuntelisikin, koetaan, ettei kukaan voi asialle mitään. Tällainen ajattelu tulee esiin myös koulukiusaamiseen kohdistuvassa tutkimuksessa: kiusaaminen jää piiloon, sillä ajatellaan, ettei siihen voida tai haluta puuttua (Hamarus 2012, 28). Yliopistossa esiintyy myös epävarmuutta siitä, minkä tahon puoleen kiusaamistilanteessa tulisi kääntyä.

Esimerkiksi opiskelijatuutorille kertominen voi mietityttää, sillä on olemassa pelko, että tämä kertoo asiasta eteenpäin ja se kantautuu kiusaajankin korviin. Kiusaamisen vähentämisessä ensimmäinen askel kuitenkin on se, että kiusaamisesta kerrotaan, eli kiusaaminen on tiedossa ja sen olemassa oleminen myös myönnetään (Salmivalli 2003, 44). Ajatellaan myös, että ylioppilaskunnalla tulisi olla keinoja puuttua kiusaamiseen, esimerkiksi jos kiusaamista ilmenee opettajan taholta.

Ihmisen pitäisi voida olla oma itsensä ilman, että toiset kritisoivat. Kaikilla on mahdollisuus löytää yliopistosta samanhenkisiä ihmisiä. Tavallista on, että samankaltaiset lapset ja nuoret muodostavat ryhmiä keskenään, ja ryhmässä samankaltaisuus lisääntyy (Salmivalli 1999, 25). Kaikkien kanssa ei tarvitse olla kaveri, mutta kaikkien kanssa pitää tulla toimeen. Muuten työskentelystä yliopistolla tulee erittäin raskasta.

”Minusta kaikki voivat valita itse omat kaverinsa, mutta kaikkien kanssa pitäisi tulla toimeen, koska muuten yliopistolla työskentelystä tulee todella raskasta.” (vastaaja 179)

3.3.2 Kiusaamisen tulkinnallisuus

Kiusaamisen raja on häilyvä. Siihen, kokeeko joku esimerkiksi kommentin kiusaavana, vaikuttaa myös se, miten kyseinen henkilö tulkitsee kommentoijan ai komuksia (Muikku-Werner 2012, 67). Toisin sanoen, jos henkilö uskoo toisen haluavan olla ilkeä, hän loukkaantuu tämän kommentista helpommin. Kyse voi olla

leikkimielisestä kiusoittelemasta, joka kohdistuu vuorotellen kaikkiin, eikä yhteen silmätikkään. Myös koulukiusaamiseen liitetään hauskanpitoa: hauskuus saadaan aikaan, kun kiusattu saatetaan jollain tavalla naurettavaan asemaan (Hamarus ym. 2015, 25).

Ryhmän kesken tapahtuvaan leikinlaskuun puuttumista ei nähdä tarpeelliseksi. Vitsiksi tarkoitetut kommentitkin voivat silti tuntua pahalta. Yksittäisiä tilanteita ei yleensä kuitenkaan lasketa kiusaamiseksi, vaan ihmistenväliseen kanssakäymiseen kuuluviksi yhteentörmäyksiksi (Vartia ym. 2008, 20).

”Kaikki riippuu miten kiusaamisen määrittelee ja miten toinen tuntee. Kaikki ollaan niin erilaisia. Toiselle kiusaaminen voi olla vaan ”heitin vähän vitsiä” -tarkoitusperällä ja toiselle se voi olla tosikin paha juttu.”
(vastaaja 152)

”Yleensä että heitetään ”hauskaa” läppää mut se tuntuu pahalta.”
(vastaaja 163)

Myös esimerkiksi sitseillä kohdellaan opiskelijoita välillä liian alentavasti, ja on tulkinnanvaraista, onko kyse sitsikulttuuriin kuuluvasta toiminnasta vai kiusaamisesta. Samalla tavalla työyhteisöjen välilläkin ilmenee eroja vuorovaikutuskulttuurissa, ja myös henkilöiden välinen tuttuuden aste vaikuttaa siihen, kokeeko joku tullessaan kiusatuksi vai ei. Voidaan ajatella, että läheisemmissä suhteissa niin sanottu vieraskoreus sulaa pois, ja vuorovaikutus voi olla ronskimpaa kuin toisilleen tuntemattomampien henkilöiden kesken. (Vartia ym. 2008, 21 – 22; Muikku-Werner 2012, 62.)

Kiusaamisen esiintymiseen vaikuttaa se, miten kiusaaminen määritellään. Aina ei olekaan varmaa, onko tilanteessa kyse kiusaamisesta vai ei. Esimerkiksi luenolla istuva voi olla yksin omasta tahdostaan, tai hänet on saatettu jättää ulkopuolelle, on vaikeaa tietää varmasti. Ulkopuolelle jättämistäkään ei välttämättä ajatella tahalliseksi tai kiusaamiseksi, vaan enemmänkin ajattelemattomuudeksi.

”En tiedä, liittyykö tilanteisiin kiusaamista, eli ovatko henkilöt vapaaehtoisesti yksin vai eivät.” (vastaaja 218)

”Ehkä nämä ihmiset eivät tajua kiusaavansa ja eivät tee sitä systemaattisesti. En vain tiedä miksi muuksi sitä voisi kutsua kun jää täysin kaikesta ulkopuolelle.. (vastaaja 15)

Tutkimusten mukaan esimerkiksi työyhteisössä henkisen väkivallan kohteeksi joutuneet henkilöt ovat kokeneet tapahtuneen hyvin tahalliseksi (Vartia & Perkkajortikka 1994, 35). Vaikka jonkun henkilön käytös aiheuttaisi epämieluisia tunteita, ei tätä automaattisesti pidetä kiusaamisena. Henkilö itsekään ei aina välttämättä tunnista omaa käyttäytymistään kiusaamiseksi (Vartia ym. 2008, 18). Kuitenkin esimerkiksi juoruilu epätosien asioiden pohjalla ajatellaan kiusaamiseksi.

Eri alojen välillä on näkyvässä vastakkainasettelua, vaikka poikkitieteellisyys on lisääntynyt. Ainejärjestöjä ja henkilöitä haukutaan Jodelissa, mutta tätä ei välttämättä pidetä kiusaamisena. Jodelissakin kyse voi olla vitsistä, mutta joku voi silti loukkaantua. Internetkeskusteluissa on vaikeaa tulkita, onko kyse vitsailusta vai kiusaamisesta.

”Netissä keskustelua, välillä vaikea tulkita onko vitsailua vai oikeaa kiusaamista.” (vastaaja 86)

3.3.3 Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen

Yhteisöllisyyden lisäämisen nähdään vähentävän kiusaamista. Myös koulukiusaamiseen kohdistuvien tutkimusten tulokset tukevat tätä ajatusta: lapset, jotka kokevat kuuluvansa yhteisöön, suhtautuvat empaattisemmin myös yhteisön muihin jäseniin, ja tämän taas voidaan nähdä vähentävän kiusaamista (Cowie & Jennifer 2008, 37). Yhteisöllisyyttä voitaisiin yliopistossa lisätä esimerkiksi lisäämällä kontaktiopetusta ja siirtymällä luokkajakomalliin. Opetusta tulisi toteuttaa niin,

että se turvaisi oppimisen ja viihtymisen. Opettajia tulisi kouluttaa työtapojen ja toiminnan ohjaamiseen niin, että he osaisivat luoda turvallisen opiskeluympäristön. Opettaja toimii itse mallina siitä, miten vuorovaikutustilanteissa tulisi käyttäytyä (Cowie & Jennifer 2008, 121).

”Yliopiston yhteisöllisyyttä voitaisiin lisätä ja kiusaamista vähentää lisäämällä AMK-tyylistä kontaktiopetusta ja siirtymällä luokkakomalliin. Se, että ihmisiin voi tutustua vain kerran viikossa koulussa järjestettävien massaluentojen tauoilla tai bileissä, ei mitenkään edistä ryhmäytymistä tai verkostoitumista. Vaikka emme ole koulu vaan vähän elitistinenkin ”tiedeyhteisö”, voisimme silti toteuttaa opetusta kuten korkeakoulun soisi toteuttavan oppimisen ja viihtymisen turvaamiseksi.” (vastaaja 18)

Opettaja voisi esimerkiksi pyrkiä tietoisesti toimimaan kuppikuntaisuutta vastaan järjestämällä ryhmätyöryhmät niin, että syntyisi vaihtelua (Salmivalli 1999, 172). Käytännössä tämä voi olla kuitenkin vaikeaa toteuttaa, sillä yhdellä kurssilla voi olla satoja opiskelijoita, opettaja ei ole tietoinen ryhmän sosiaalisten suhteiden rakenteesta, sama opettaja ei ole vastuussa useammasta kurssista peräkkäin jolloin tämän olisi mahdollista havainnoida opiskelijoita pidemmällä aikavälillä ja vaikka opettajalla olisikin useampi kurssi vastuullaan, kurssille osallistuvien opiskelijoiden kokoonpano voi muuttua.

Positiivisen yhteisöllisyyden ylläpitämisen ja edistämisen rakennuspalikoita ovat yhteisöllisten tavoitteiden korostaminen, ylpeys yhteisön jäsenyydestä, kaikkien asiantuntemuksen ja osaamisen arvostaminen, sekä tulevaisuuteen suuntautuminen (Paasivaara & Nikkilä 2010, 50). Yliopiston opiskelijayhteisössä tällaisten arvojen ajaminen voi olla helpommin kuitenkin sanottu kuin tehty, ottaen huomioon esimerkiksi sen, että yliopistossa jokaisen tavoite on luultavimmin lähtökohdaisesti yksilöllinen: oman tutkinnon saaminen. Ylpeys yhteisön jäsenyydestä taas voi kohdistua koko yliopiston opiskelijayhteisön sijaan esimerkiksi omaan ainejärjestöön, mikä luo vastakkainasettelua yhteisöjen välille.

Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat tulisi ryhmäyttää hyvin, ja tämän tulisi tapahtua muutenkin, kuin alkoholipainotteisten tapahtumien avulla. Sosiaalistuminen uuteen yhteisöön tapahtuu mallioppimisen ja kokemuksen myötä (Paasivaara & Nikkilä 2010, 76). Opintojen alussa tulee luoda yhteishenkeä ja on tärkeää, että kaikki löytäisivät edes yhden kaverin. Myös työyhteisössä yhteisöllisyyden tunne, niin sanottu me-henki on keskeinen koossapitävä voima, joka kasvattaa ylpeyttä omasta työstä ja työyhteisöstä (Paasivaara & Nikkilä 2010, 21).

”On erittäin tärkeää että 1. vuoden opiskelijoista tehdään tiivis ryhmä ja että yhteistoimintaa olisi muunkin yhteisen tekemisen muodossa kuin ryypääminen kolme kuukautta putkeen. – Erittäin tärkeää on, että jokainen löytäisi edes yhden kaverin fuksiryhmästä.” (vastaaja 95)

Suurin osa opiskelijoista aloittaa ilman ystäviä. Piilevää pelkoa siitä, että ympärillä oleva yhteisö kääntyy jostain syystä itseä vastaan, esiintyy kaikenikäisillä (Pikas 1990, 49). Siksi kaikkien pitäisi huolehtia siitä, ettei kukaan jää yksin, vaikka se voikin olla vaikeaa. Tätä voitaisiin edesauttaa järjestämällä matalan kynnyksen tapahtumia erilaisissa ympäristöissä ja paikoissa.

” Suurin osa opiskelijoista aloittaa ilman ystäviä, joten ulkopuolelle jäämisen pelko on suuri ja kaikkien pitäisi ymmärtää huolehtia siitä, ettei kukaan jää yksin. Se on vaikeaa, myönnän.” (vastaaja 128)

Vapaamuotoisia tilaisuuksia voisi järjestää myöhemminkin kuin ensimmäisen vuoden syksyllä. Tällaisiin tapahtumiin saattaisivat osallistua muutkin kuin alkoholia käyttävät henkilöt. Yhteisöllisyyttä pitäisi luoda myös Lapin korkeakoulujen välille, eikä vain sisällä. Yliopisto-ammattikorkeakoulu -vastakkainasettelu nähdään turhaksi. Vastuu yhteisöllisyyden luomisesta ja ylläpitämisestä on, kuten työyhteisössäkin, kaikilla; jokainen henkilö voi omalla käyttäytymisellään ja toiminnallaan vaikuttaa ilmapiiriin (Paasivaara & Nikkilä 2010, 19).

Kiusaamisesta tulisi puhua yliopistossa enemmän, sillä tällä hetkellä siitä ei puhuta tarpeeksi vakavasti. Kiusaaminen on vaiettu aihe, sillä ajatellaan, etteivät aikuiset kiusaa. Jotta kiusaamisen ilmiölle voitaisiin tehdä jotain, on aivan ensimmäiseksi myönnettävä sen olemassaolo (Hamarus 2008, 82). Kaikille tulisi tehdä selväksi, ettei kiusaaminen ole hyväksyttävää.

”En ole kokenut itseeni kohdistuvaa kiusaamista tai häirintää. Olen todella tyytyväinen ympäristöön. Olen kuullut ihmisiä kuitenkin kiusattavan ja se on otettava vakavasti. Uskon että asiasta puhuminen auttaa ihmisiä tajuamaan, ettei kiusaaminen ole hyväksyttävää.”
(vastaaja 265)

Kiusaamista tulisi käsitellä uusien opiskelijoiden kanssa heti opintojen alussa, esimerkiksi tietoisuuden muodossa. Tämä muistuttaisi, että kiusaamista tapahtuu myös aikuisiällä. Myös koulukiusaamisen vähentämisen nähdään alkavan ilmiön nostamisella pois marginaalista, ja myöntämällä, että kiusaamista esiintyy kaikissa kouluissa (Salmivalli 2003, 44). Kiusaamiseen puuttumista helpottaisi tiedottaminen siitä, miten toimia, jos kokee tai havaitsee kiusaamista.

”Jotenkin tuntuu, että nyt kun ollaan aikuisia, niin voi sanoa mitä vaan ja kelle vaan... En ajatellut, että kiusaamista voisi tapahtua yliopistossa, mutta mielestäni se on pahemmin läsnä täällä kuin lukio aikana. Alku vuodesta meille pidettiin kiusaamisesta pieni ”luento”, mikä oli todella hyvä muistutus siitä, kuinka kiusaamista tapahtuu aikuisiälläkin. Tämä ehdottomasti kaikille!” (vastaaja 111)

Koulukiusaamisen vähentämisessä pidetään korostetun tärkeänä koulun omaa kiusaamisen vastaista toimintamallia. Tämä on käytännössä kirjallinen selostus siitä, miten kiusaamistapauksiin konkreettisesti puututaan ja miten niiden syntymistä ennaltaehkäistään (Salmivalli 2003, 47.) LYYn tulisi ottaa kiusaamiseen enemmän kantaa, esimerkiksi laatimalla yhdessä ainejärjestöjen kanssa yliopis-

tolle pelisäännöt, jotka jaettaisiin uusille opiskelijoille syksyllä, ja ne olisivat kaikkien opiskelijoiden ja henkilökunnan saatavilla. Johdonmukaiset käytännöt ja menettelytavat ovat tutkitusti tehokkaita myös koulukiusaamisen vähentämisessä ja ennaltaehkäisyssä (Cowen & Jennifer 2008, 119).

Kiusaamisesta voisi jakaa tietolehtisiä, joissa olisi esimerkiksi häirintäyhdyshenkilöiden yhteystiedot. Kaikki opiskelijat eivät ole välttämättä tietoisia, että tällainen taho on olemassa (ks. Vaahtera 2008, 24).

”Tietääköhän kukaan häirintäyhdyshenkilön olemassaolosta? Toisaalta ehkä se on tavallaan hyvä juttu, jos häntä ei kovin näkyvästi tarvita!” (vastaaja 127)

Myös siitä, kehen ainejärjestön sisällä tulisi ottaa yhteyttä kiusaamistapauksissa, pitäisi tiedottaa selkeästi. Yliopisto voisi järjestää kiusaamisen vastaisia tapahtumia tai tempauksia, joiden kautta aihe voisi saada huomiota. Kiusaamisesta tulisi tiedottaa myös henkilökunnalle. Kiusaamisen vastaista toimintamalliakin tärkeämpiä tekijöitä kiusaamisen vähentämisessä ja ennaltaehkäisyssä ovatkin organisaation johdon tuki, sekä kaikkien yhteisön jäsenten osallisuus ja osallistuminen (Cowie & Jennifer 2008, 28).

Tilanteisiin, joissa henkilökunnan jäsen kohtelee opiskelijaa epäasiallisesti tai jopa kiusaa tätä, pitäisi pystyä puuttumaan tiedekuntatason yläpuolelta. Olisi hyvä, jos tätä varten olisi olemassa oma erillinen taho, joka voisi toimia sovittelijana. Opettajien tulisi käyttää muitakin opetusmalleja, kuin ryhmätöitä, sillä liiallinen ryhmätöiden teettäminen aiheuttaa opiskelijoille stressiä ja rasittaa heidän välejänsä. Nämä asiat vaikuttavat negatiivisesti ryhmähenkeen. Ryhmätöissä korostuu yhteisymmärryksen tarve aidon erilaisuuden hyväksymisen sijaan. Jokaisen olisi kuitenkin pystyttävä osallistumaan ryhmätyössä omalla äänellään.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuvio 2. Kiusaaminen Lapin yliopiston opiskelijayhteisössä

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella Lapin yliopiston opiskelijat pitävät kiusaamista opiskelijayhteisössä monimuotoisena ilmiönä. Sekä sen toteutusmuodoista, yleisyydestä kuin määritelmästäkin on vastaajien kesken erimielisyyttä. Kiusaaminen nähdään tilannesidonnaisena ja subjektiivisena; sama teko voidaan toisessa yhteydessä kokea kiusaamiseksi ja toisessa ei.

Kiusaamista yliopistolla ajatellaan tapahtuvan laajasti eri ympäristöissä, niin luennoilla, ryhmätöitä tehdessä, kahvi- ja ruokatauoilla kuin vapaa-ajallakin. Kiusaaminen voidaan toteuttaa suoran kiusaamisen keinoin, esimerkiksi haukkumalla tai nimittelemällä. Suoraa kiusaamista tapahtuu myös ikään kuin huumorin varjolla.

Tutkimuksen tuloksissa korostuvat kuitenkin epäsuorat kiusaamisstrategiat, kuten ulkopuolelle sulkeminen ja syrjiminen. Ulkopuolisuus voidaan tuottaa muun muassa mustamaalaamalla henkilöä, jättämällä tämä huomiotta esimerkiksi ainejärjestöjen tapahtumissa tai luennolla tai jättämällä tämä yksin syömään. Kuitenkaan selvää ei ole se, onko ulkopuolelle jättäminen tahallista vai ei. Kokemus on, että kyse voi olla ajattelemattomuudesta. Kiusaaminen voi tapahtua myös ilmeillä ja eleillä, ja sitä voi olla vaikeaa todentaa.

Yksi esille nousevista kiusaamisen kanavista on sosiaalinen media. Sosiaalisessa mediassa kiusaamisen ajatellaan tapahtuvan esimerkiksi lähettämällä tapahtumakutsuja Facebookissa vain valikoiduille ihmisille tai jättämällä henkilöitä ulkopuolelle WhatsApp-ryhmäkeskusteluista. Näissä kanavissakin kiusaaminen on siis epäsuoraa ja luo ulkopuolisuutta.

Myös suoraa kiusaamista esiintyy vastaajien mukaan sosiaalisessa mediassa, Jodel-sovelluksessa. Sovellus mahdollistaa anonyymien haukkumien ja panettelun. Anonymiteetin nähdään vaikuttavan kiusaamiseen lisäävästi. Jodel-sovelluksessa haukutaan paitsi yksittäisiä opiskelijoita, myös opiskelijaryhmiä, esimerkiksi ainejärjestöjä. Vaikka sovelluksen säännöt kieltävät ihmisistä puhumisen nimillä, tämä osataan kiertää käyttämällä tuntomerkkejä niin, että muille on selvää,

keneen pahat puheet kohdistuvat. Joissain tilanteissa on kuitenkin epäselvää, onko kyse kiusaamisesta, vai onko kirjoitukset tarkoitettu vitsinä.

Yliopiston opettaja voi olla kiusaamistilanteessa joko kiusatun, kiusaajan tai sivustakatsojan roolissa. Opettajaan kohdistuvana epäasiallisena käytöksenä pidetään esimerkiksi luennolla huutelua ja korostuneen kärkestä palautteenantoa esimerkiksi kurssista tai työtavoista. Opettajan toiminta koetaan kiusaamiseksi, kun tämä jollain tavalla eriarvoistaa opiskelijoita. Opettaja voi esimerkiksi valita luennoilta silmätikkuja, antaa eri opiskelijoille erilaisia kurssin suoritumahdollisuuksia tai jopa nöyryyttää opiskelijaa luennolla kaikkien nähden.

Kiusaamista ajatellaan tapahtuvan myös opettajien kesken, ja tällaiset tilanteet päätyvät opiskelijoidenkin tietoon. Toisen opettajan arvosteleminen opiskelijoiden kuullen koetaan epäammattimaiseksi. Sivustakatsojan roolissa opettaja on silloin, kun on tietoinen kollegansa epäasiallisesta käytöksestä, mutta ei tee asialle mitään.

Kiusaamista selitetään uhrin erilaisuudella, esimerkiksi erilaisella ulkonäöllä tai sosiaalisella käytöksellä, mutta erilaisuutta tai samanlaisuutta ei sen enempää määritellä. Jonkun jääminen ulkopuolelle erilaisuuden vuoksi voidaan nähdä luontaisena kehityskulkuna. Kiusaajaan liittyviä syitä kiusaamiselle ovat vastaa-
jien mukaan muun muassa huono itsetunto ja aseman tavoittelu, mutta myös puhdas ajattelemattomuus. Yhteisöön liittyvistä kiusaamisen syistä mainitaan esimerkiksi kilpailun ja tehokkuuden korostaminen.

Kiusaaminen koetaan jollain tapaa vaikeammaksi huomata kuin aiemmin. Tämän nähdään johtuvan esimerkiksi siitä, että luentoja on harvoin ja siitä, että kiusaaminen on erilaista kuin ennen. Ulkopuolelle jättäminenkin ei aina ole kiusaamista, vaan voi olla myös henkilön oma valinta. Toiset viihtyvät paremmin itseksseen. Myös se, että eri ihmiset kokevat erilaiset asiat kiusaamiseksi, vaikeuttaa kiusaamisen havaitsemista. Kyse voi olla tahattomasta kiusaamisesta. Henkilön tarkoitus ei ole loukata, mutta käytös koetaan silti kiusaavana.

Kiusaamisen seurauksena henkilö jää kuitenkin pahimmillaan täysin ilman sosiaalista verkostoa, vaikka haluaisi kiihkeästi osaksi ryhmää. Väärinymmärrysten kohdalla ajatellaan, että osapuolten tulisi kyetä selvittämään tilanne keskustelemalla keskenään. Vakavammissa tapauksissa taas kiusaamiseen tulisi puuttua ulkopuolelta, mutta vallitsee kuitenkin epävarmuutta sen suhteen, kenelle kiusaamiseen puuttuminen kuuluu.

Tutkimuksen tuloksista nousee opiskelijoiden keskuudessa vallitseva piiloajatus: aikuiset ihmiset eivät kiusaa. Tällaisen ajattelutavan koetaan vaikeuttavan yliopistossa tapahtuvan kiusaamisen tunnistamista ja siihen puuttumista. Kiusaamisen ilmiö jakaakin mielipiteitä, ja jotkut eivät ole siihen lainkaan kosketuksissa. Tätä edesauttaa jo mainittu kiusaamisen subjektiivisuus, joka on kiusaamisen keskeisin ominaisuus. Eri ihmiset kokevat tilanteet eri tavalla, eikä sen vuoksi ole mahdollista yksiselitteisesti sanoa, oliko tapahtunut kiusaamista vai esimerkiksi leikinlaskua. Yhtenäisen kiusaamisen määritelmän puuttuessa on mahdotonta ottaa kantaa kiusaamisen yleisyyteen yksiselitteisesti.

Klikkiytymistä, eli niin sanottuja kuppikuntia, nähdään esiintyvän runsaasti opiskelijayhteisössä, niin tiedekuntien sisällä kuin poikkitieteellisestikin. Myös klikkien suhteen vallitsee erimielisyyttä: toiset pitävät niiden jäsenten harjoittamaa toimintaa kiusaavana syrjimisenä, kun toiset taas näkevät klikkien muodostumisen luontaisena haluna olla vain omien parhaiden kavereiden kanssa.

Muun muassa työyhteisöihin kohdistuvassa tutkimuksessa voimakkaiden klikkien olemassaolon nähdään viestivän negatiivisesta yhteisöllisyydestä. Kiusaamisen vähentämisen ja ennaltaehkäisemisen keinoiksi tarjotaankin yhteisöllisyyden lisäämistä. Tähän ratkaisuksi nähdään opiskelijoiden ryhmäyttäminen jo opintojen alkuvaiheessa ja me-hengen luominen. Kiusaamisen ilmiöstä puhumista ja tiedottamista pidetään tärkeänä. Myös yhteisten pelisääntöjen, ikään kuin kiusaa-

misen vastaamisen toimintamallin, muodostaminen yliopiston eri toimijoiden kesken on olennainen askel kohti kiusaamiseen puuttumista ja sen ennaltaehkäisemistä.

5 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykseen vastatakseni, opiskelijat kokevat kiusaamisen Lapin yliopistossa epäselvänä, mutta olemassaolevana ilmiönä. Epäselvyyttä luo kiusaamisen monimuotoisuus ja sen subjektiivisuus. Selvää kuitenkin on, että Lapin yliopiston opiskelijayhteisössä koetaan esiintyvän jonkinlaista kiusaamista, ja erityisesti ryhmästä eristäminen korostuu. Kiusattu hieman kuvauksesta riippuen joko jätetään, jää tai jättäytyy jollain tavalla ulkopuolelle muusta ryhmästä. Ryhmää tai sen kokoa ei vastauksissa määritellä sen tarkemmin, mutta ulkopuolelle sulkemista tapahtuu niin luennoilla ja ryhmätöissä, kuin yliopistolla opetuksen ulkopuolella sekä vapaa-ajallakin. Suurin osa kertomuksista on yleisluontoisia ja kerrottu ikään kuin sivustakatsojan näkökulmasta.

Kuitenkin, tulkinnanvaraista on se, onko kyse kiusaamisesta vai ei. Koska kiusaaminen on subjektiivinen kokemus, on sen esiintymistä ja määrää erittäin hankala kartoittaa yksiselitteisesti. Toiset henkilöt saattavat olla elämäkokemuksensa vuoksi herkempiä kokemaan tulevansa kiusatuksi, toiset taas herkempiä tulkitsemaan tapahtunutta jonkun henkilön kiusaamiseksi. Koulukiusaaminen aiheuttaa häpeää, ja sen myötä kiusaamisen uhriksi joutunut voi korostuneen paljon tarkkailla ympäristöään ja tulkita sen suhtautumista itseensä (Hamarus ym. 2015, 58).

Koska käsitykset eroavat myös kiusaavan käytöksen tahallisuuden suhteen, on mahdollista, että varsinaisen kiusaamisen sijaan on kyse huonosta ilmapiiristä. Esimerkiksi Salmivallin (2003) tutkimuksessa luokan ilmapiirin vaikutus kiusaaminen osoittautui ristiriitaiseksi. Oppilaiden enemmistö saattoi kokea ilmapiirin hyväksi, vaikka kiusaamista esiintyikin, ja toisaalta ilmapiiri saatettiin kokea kielteiseksi, mutta luokassa ei silti esiintynyt systemaattista kiusaamista. (Salmivalli 2003, 36.)

Tämän tutkimuksen tulokseksi voidaan lukea sekin, että kukaan ei myönnä kiusanneensa itse. Kiusaaminen paitsi tuottaa ulkopuolisuutta, siitä kerrotaan jotenkin ulkopuolisen näkökulmasta, niin kuin se tapahtuisi jossain kaukana. Hyvin harvat vastaajista kertoivat tulleen itse kiusatuiksi. Sivustakatsojan kokemus siis korostui aineistossa.

Lapin yliopistossa kerrotaan esiintyvän kuppikuntaisuutta, joka voidaan määrittellä merkiksi negatiivisesta yhteisöllisyydestä, liian korostuneesta samanmielisyydestä (Paasivaara & Nikkilä 2010, 49). Jos sosiaalinen normi on samankaltaisuus, odotetaan ihmiseltä myös tietynlaista käytöstä, ja yhteisön asettamista odotuksista ja rooleista poikkeaminen, erilaisuus, nähdään rangaistavaksi (Aho & Laine 1997, 149 – 154). Tutkimuksen tulosten perusteella voisi ajatella, että rangaistus on ryhmän ulkopuolelle sulkeminen.

Voisiko kiusaamista vähentää niin, että opeteltaisiin hyväksymään erilaisuutta? Myös Saarikoski (2006, 113) puhuu koulukiusaamisesta poikkeavuuden kurittamisena, onko tämä ihmisillä DNA:ssa? Miksi samanlaisuus on niin korkealle arvostettua? Ihmisten erilaisuutta voidaan pitää uhkan sijaan voimavarana, pohjana yhteistyölle ja luovuudelle (Perkka-Jortikka 2007, 16).

Kiusaamisen syyksi voisi ajatella myös ulkopuolelle jäämisen pelkoa. Pelko on erittäin inhimillinen tunne, joka lisääntyy erityisesti epävarmuuden ja muutosvastarinnan yhteydessä (Perkka-Jortikka 2007, 17). Ajatellaan, että hyökkäys on paras puolustus, ja suljetaan joku toinen ulkopuolelle, ettei itse vain joudu siihen asemaan. Myös koulukiusaamisen tutkimuksessa on käynyt ilmi, että sulkemalla jonkun toisen ulos henkilö vahvistaa oman asemansa sisäpiirissä (Cowie & Jennifer 2008, 55).

Jos kiusaaminen on ulkopuolisuuden tuottamista, on siis oltava olemassa sisäpiiri. Tutkimuksen aineistossa puhutaan kyllä kuppikunnista, klikeistä, ”paremmista piireistä” ja tiivistä kaveriporukoista. Epäselväksi kuitenkin jää, ketä näihin kuuluu, kuka tai miksi jää ulkopuolelle, ja kuka siitä päättää. Sosiaalinen media

on tuonut uusia syrjimyksen muotoja, kun ulkopuolisuus voidaan tuottaa myös sähköisessä ympäristössä, esimerkiksi WhatsApp-ryhmästä poisjättämisenä.

Toki on muistettava myös se, että siinä, jos henkilöt haluavat olla vain tiettyjen ihmisten kanssa läheisemmissä tekemisissä, voi olla kyse ihan vain ujoudesta. Kaikki eivät ole yhtä sosiaalisia kuin toiset. Pohdinnan arvoista on sekin, miksi henkilö sitten haluaisi olla osa porukkaa, joka ei selvästi halua häntä jäsenekseen. Onko kyseessä esimerkiksi se, että tätä porukkaa pidetään ”suosittujen” opiskelijoiden porukkana?

Kiusaamisessa ja henkisessä väkivallassa on aina kyseessä yhteisöllinen vuorovaikutustilanne (Vartia & Perkkä-Jortikka 1994, 96). Voisiko kiusaamisen tämän pohjalta ajatella kielivän huonoista sosiaalisista taidoista? Esimerkiksi Laino (2010) esittää kouluympäristössä harjoittelua kaipaaviksi sosioemotionaaliksi taidoiksi muun muassa negatiivisten tunteiden käsittelyä, kuuntelemista ja jo aiemmin mainittua erilaisuuden hyväksymistä.

Ihmisten välisissä ongelmassa on usein kyse tiedonpuutteen sijaan omien ja toisten tunteiden käsittelystä ja ymmärtämisestä (Suontausta-Kyläinpää 2010, 95). Jos pohja sosioemotionaalille taidoille luotaisiin jo peruskoulussa, voisiko tilanne yliopistossa olla parempi? Yhteistoiminta- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä myös työelämässä, sillä erilaiset ristiriidat ovat yleisiä ihmisten ollessa tekemisissä toistensa kanssa päivittäin (Perkkä-Jortikka 2007, 20).

Kiusaaminen on opittua käytöstä: yleistettyä normaalistamista, poikkeavuuden ja kurinpitovallan tuottamista (Saarikoski 2006, 118). Jos koulussa opitaan tällaisiin normeihin, on tilanteeseen puuttuminen yliopistossa monimutkaista. Jatkuva kanssakäymisessä syntyy sosiaalisia normeja ryhmän tai yhteisön koosta riippumatta. Sosiaalinen normi on ryhmän jäsenelle asetettu odotus, jonka täyttämistä tuetaan pakotteilla, ja ne luovat ryhmän kulttuuria. (Aho & Laine 1997, 149 – 150.)

Kiusaamisesta tulisi puhua avoimesti ja syyllistämättä, koska se on ilmiö, joka ei maineestaan huolimatta rajoitu vain lasten välisiin ristiriitoihin. Esimerkiksi työhyteisössä tulisi keskustella siitä, missä kiusaamisen raja menee (Vartia ym. 2008, 22). Kiusaaminen voi olla niin sisäistetty käyttäytymismalli, että sen tiedostaminen on hankalaa jo henkilölle itselleen. Kiusaamisen voidaan myös virheellisesti ajatella kuuluvan normaaliin sosiaalisten taitojen harjoitteluun (Hamarus ym. 2015, 19).

Kiusaamisen tuomitseminen ei riitä, vaan tilalle on esitettävä vaihtoehtoisia, positiivisia malleja. Kiusaamisen leimaamisen seurauksena voi olla vain kiusaamisen tehokkaampi piilottaminen kulisseihin, ei kiusaamisen varsinainen väheneminen. Jonkun asian kieltäminen ei automaattisesti johda sen estämiseen, vaan voi jopa vaikeuttaa siitä kertomista (Vaahtera 2008, 18).

Esimerkiksi koulukiusaamisen vähentämiseen ja ennaltaehkäisemiseen on kehitetty useita erilaisina malleja. Olweus (1992) esittelee kiusaamisen interventio-ohjelman, johon kuuluu toimenpiteitä niin yksilön, luokan kuin koulunkin tasolla. Yksilötason toimenpiteisiin kuuluvat esimerkiksi keskustelut kiusaajien, uhrien ja heidän vanhempiansa kanssa, luokkatason toimenpiteisiin taas esimerkiksi kiusaamisen vastaisten sääntöjen tekeminen luokalle, luokan kesken. Koulutason toimenpiteitä ovat muun muassa kyselylomakekartoitus ja kiusaamisongelmista järjestettävä kokouspäivä koulussa. (Olweus 1992, 59-60.)

Myös Cowie ja Jennifer (2008, 34) esittävät koko koulun tason tuen tärkeyttä. Heidän mukaansa on pyrittävä luomaan välittävä ja kunnioittava ilmapiiri ja eetos, joka tukee sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen oppimista (Cowie & Jennifer 2008, 34). Koulun eetoksella tarkoitetaan yksilöllisten asenteiden ja uskomusten kumulatiivista vaikutusta siihen, miten lasten tulisi käyttäytyä toisia kohtaan. Eetoksen voidaan ajatella olevan melkeinpä itsenäinen olio. Jos kyseessä ei ole uudehko oppilaitos, eetos on ollut olemassa pitkään ennen kuin nykyiset toimijat ovat tulleet yhteisön jäseniksi, ja se on olemassa heidän lähdettyään. (Rigby 1997, 93.)

Pohtimisen arvoista onkin, mikä on Lapin yliopiston eetos? Mitä ovat ne yksilölliset asenteet ja uskomukset siitä, miten toisia tulisi kohdella? Kuinka syvään juurtuneita ne ovat, sallivatko tai vahvistavatko ne jotenkin kiusaavaa käytöstä ja miten niihin voisi vaikuttaa? Myös koulukiusaamiseen liittyvässä tutkimuksessa on todettu, että koulu tai yhteisö voi kulttuurillaan ja toimintatavoillaan jotenkin ylläpitää kiusaamista (Hamarus 2008, 15). Luommeko huonon ilmapiirin itse, aivan huomaamattamme?

Tutkimusten mukaan yhteisön suhtautuminen koulukiusaamiseen ja sen ennaltaehkäisemiseen on olennaisempaa kuin se, esiintyykö kiusaamista vai ei (Hamarus 2008, 81). Lapin yliopiston eetoksen yhteydessä voidaankin miettiä myös sitä, miten kiusaamiseen suhtaudutaan. Kuinka moni meistä ajattelee vain automaattisesti, etteivät yliopisto-opiskelijat enää kiusaa, eivätkä sen takia edes havaitse kiusaamista?

Peruskoulussa kiusaamisen huomaaminen ja puuttuminen on opettajan, aikuisen vastuulla, työyhteisössä taas kiusaamisen selvittäminen kuuluu työnantajalle (Suontausta-Kyläinpää 2010, 95; Vartia ym. 2008, 51). Yliopistossa tilanne on kuitenkin erilainen. Yhdellä opettajalla saattaa olla esimerkiksi massaluentokursilla vastuullaan satoja opiskelijoita. Tällaisessa tilanteessa opettajan mahdollisuudet huomata kiusaamista ja puuttua siihen ovat käytännössä olemattomat.

Peruskoulussa oppilaiden hyvinvoinnin kannalta tärkeä tekijä on läsnä oleva ja toimiva aikuisuus (Suontausta-Kyläinpää 2010, 95). Yliopistossa voidaan ajatella, että opiskelijat itse ovat jo aikuisia. Kypsyden taso voi kuitenkin vaihdella suurestikin. Itse näen opiskelijastatuksen olevan ikään kuin välitila nuoruuden ja ”oikean aikuisuuden” välissä. Mutta kuka yliopistolla sitten on se ”oikea aikuinen”? Kenellä on vastuu kiusaamiseen puuttumisesta ja yhteisöllisyyden luomisesta? Tämä on hyvä kysymys, johon tämän tutkimuksen pohjalta ei kuitenkaan ole mahdollista vastata.

Koulukiusaamisen tutkimuksessa yksi askarruttavista kysymyksistä on, miksi kiusattu ei puolustaudu. Kiusatulle saatetaan opettaa erilaisia keinoja selviytyä kiusaamisesta ja reagoida siihen (Cowie & Jennifer 2008, 46). Kuitenkin, sen sijaan, että opetettaisiin kiusattua puolustautumaan, eikö olisi parempi opettaa kiusaajaa olemaan hyökkäämättä? (Hamarus 2012, 57.) Jos tuleen vastaa tulella, lopulta kaikki palaa.

5.1 Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu

Tutkimusaineisto on kerätty sähköisellä kyselyllä. Sähköistä kyselyä käytettäessä on tärkeää pohtia, onko kyselyyn vastanneiden tuottama näkökulma tutkittavaan aiheeseen tarpeeksi kattava, vai painottuvatko jonkin tietyn ryhmän kokemukset (Ronkainen 2008, 70). Kyselyssä, jolla tämän tutkimuksen aineisto kerättiin, tavoiteltu vastaajaryhmä oli hyvin selvärajainen: Lapin yliopiston opiskelijat. Kyselystä viestittiin useiden toimijoiden toimesta, laajasti eri viestintäkanavissa. Kuitenkin, on otettava huomioon, että kysely ei varmasti ole tavoittanut kaikkia Lapin yliopistossa kirjoilla olevia opiskelijoita, sekä se, etteivät kaikki, jotka kysely on tavoittanut, ole välttämättä olleet kiinnostuneita vastaamaan siihen.

Kuten luvussa 2.3 *Aineiston keruu* jo kävi ilmi, kyselyn toteuttajien mielestä kysely oli nähty hyvänä kanavana juuri kiusaamisesta kertomiseen. Voidaankin pohtia, ovatko kyselyyn vastanneet nimenomaan kiusaamista kokevat tai kokeneet henkilöt. Omakohtaisen kokemuksen myötä aiheen tutkimusta voidaan pitää erityisen tärkeänä, ja tämä voi osaltaan kannustaa vastaamaan kyselyyn. Näin ollen kiusaamista kokeneiden tai kokevien henkilöiden kokemukset korostuvat, kun taas niiden, joita ilmiö ei niin kosketa, kokemukset jäävät piiloon.

Vastaajaprofilia on mietittävä siltä kannalta, millaiset opiskelijat vastaavat LYYn kyselyyn. On mahdollista, että vastaajaksi valikoituvat henkilöt, jotka ovat jollain tavalla muutenkin mukana LYYn ja ainejärjestöjen toiminnassa. Jos näin on, niin sanottujen ”rivio opiskelijoiden” ääni jää kuulumattomiin.

Huomionarvoista on myös se, miten LYYn kaltaisen toimijan toteuttamaan kyselyyn vastataan verrattuna siihen, miten yksittäisen tutkijan toteuttamaan kyselyyn vastataan. LYY on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla voidaan ajatella olevan vaikutusvaltaa eri suhteessa, kuin yksittäisellä maisteriopiskelijalla. Kyselyn toteuttava taho voi vaikuttaa vastausten laatuun vääristäen niitä suuntaan tai toiseen. Totuutta voidaan silotella, mutta myös paisutella.

Minulla on tutkijana kaksoisrooli tämän tutkimuksen toteutuksessa. Toisaalta olen Lapin yliopiston opiskelija, toisaalta teen tutkimusta Lapin yliopiston opiskelijayhteisöstä. Edustan siis kysyvää tutkijatyyppeä, eli tutkimukseni maailmasuhde on osallistuva (Varto 1992, 16). Toisin sanoen, olen itsekin osa yhteisöä, jota tutkin.

Päädyn tutkimaan kiusaamista Lapin yliopiston opiskelijayhteisössä monen mutkan kautta. Taustalla vaikuttivat vuoteni ainejärjestöaktiivina ja myös LYYn toimijana. Tätä kautta olin tietoinen, että tällainen kysely oli suunnitteilla, ja päätin kysyä sen tuloksia käyttööni. Kiusaaminen muotoutui aiheekseni vasta kyselyn vastauksiin tutustumisen jälkeen.

Koska laadullinen tutkimus tapahtuu aina elämismaailmassa, tutkijan onkin oltava osa sitä todellisuutta, jota tämä tutkii (Varto 1992, 26). Tällä perusteella, voisinko edes tutkia Lapin yliopiston opiskelijayhteisöä, jos en olisi itse opiskelijana täällä? Mitä luultavimmin voisin, mutta tutkimuksesta saattaisi silloin muotoutua hyvin erilainen.

Kirjoitettujen vastausten käyttäminen aineistona voi supistaa tutkijan saamaa tietoa: tutkijan ei ole mahdollista nähdä vastaajan ilmeitä tai eleitä, eikä kuulla tämän äänenpainoja (ks. Kuula 2013,174). Toisaalta kirjoitetut vastaukset voivat juuri näistä syistä vähentää ylitulkinnan mahdollisuutta. Koska kyseessä on vaikea aihe, siitä voi olla myös helpompi kirjoittaa anonymisti kuin puhua kasvokkain.

Kiusaaminen voi olla arkaluontoinen ja kipeäkin aihe. Vaikka henkilö ei tällä hetkellä kokisi tulevansa kiusatuksi, voi tällä olla kiusaamistausta esimerkiksi peruskouluajoilta, joka aiheuttaa negatiivisia tunnereaktioita. Siksi henkilöiden asenteet kiusaamiseen ja sen vakavuuteen voivat vaihdella paljonkin, ja se voi vaikuttaa koettuun tai havaittuun kiusaamiseen.

Osa aineistoni vastauksista kuvaa hypoteettisia kiusaamistilanteita. Olen kuitenkin käsitellyt näitä vastauksia yhtä valideina tiedonantoina kuin tapahtuneista kiusaamistilanteista kertoviakin vastauksia. Koska tarkoitukseni ei ollut mitata kiusaamisen yleisyyttä tai kuvailla, millaista aktuaalinen kiusaaminen on, vaan kuvailla millaiseksi ilmiöksi opiskelijat kiusaamisen kokevat, myös hypoteettista kiusaamistilannetta kuvailevat vastaukset olivat tutkimuksen kannalta hedelmällistä aineistoa.

Tutkimusaineistoa voisi arvioida sillä perusteella, että se ei ole tilastollisesti kattava. Vuonna 2016 Lapin yliopistossa on ollut kirjoilla 3982 perusopiskelijaa (Lapin yliopiston vuosikertomus 2016). 267 kyselyyn vastaajaa on tästä määrästä alle 10 prosenttia. Koska kyseessä on kuitenkin laadullinen tutkimus, ei tämä ole ongelma. Tutkimuksen yleistettävyyttä ei ole olennaista, vaan se, että tutkimuksen lukija tunnistaa ilmiön tutkimusraportissa esitetyn kuvauksen perusteella (Alasuutari 1999, 235). Ilmiön tunnistettavuuden arviointi jääkin tutkimuksen lukijalle.

Olen noudattanut tutkimuksen aineiston käsittelyssä ja aineiston kuvailussa hyvää tieteellistä käytäntöä (Kuula 2013, 59). Olen käsitellyt aineistoa luottamuksellisesti, ja keskustellut siitä ainoastaan kyselyn toteuttamiseen sidoksissa olleiden henkilöiden kanssa. Kyselyn vastaajat eivät ole tunnistettavissa tutkimusraportistani. Koska tutkimus kohdistuu omaan yliopistooni, päätin jättää myös suorat aineiston lainaukset minimiin. Tutkimustulokset onkin esitetty pääosin fenomenologisen analyysimenetelmän myötä syntyneen ilmiön merkitysverkoston kautta.

Tutkija tekee aineistoa raportoidessaan aina tulkintoja, ja tutkimusraportti onkin tutkijan tulkinnallinen luomus. Siksi tutkijan on hahmotettava mahdollisimman systemaattisesti omat tulkintansa sekä perusteet, joilla hän on niihin päätenyt. Näin tutkimusraportin lukija saa välineet arvioida, onko tutkijan käsitys tutkittavasta ilmiöstä uskottava. (Kiviniemi 2010, 83.) Olen pyrkinytkin kirjoittamaan tutkimusraporttiini mahdollisimman tarkasti auki kaikki tekemäni tutkimukselliset valinnat, sekä syyt niille.

5.2 *Jatkotutkimusideat*

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista vertailla eri korkeakoulussa, niin Suomen sisällä kuin kansainvälisestikin, esiintyvää ja koettua kiusaamista. Vertailun myötä olisi kenties mahdollista saada tietoa siitä, vaikuttaako esimerkiksi korkeakoulun opiskelijamäärä kiusaamisen yleisyyteen. Toisaalta, tällaisen tutkimuksen tekemisessä haasteellista olisi se, että kiusaamiselle ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää, vaan erilaisia käsitteitä ja määritelmiä käytetään päällekkäin. Myös opiskelutytytyväisyyden ja kiusaamisen havaitsemisen tai kokemisen yhteyttä olisi tämän tutkimuksen perusteella hyödyllistä.

Olisi kiinnostavaa saada tietoa, onko totta, että kiusaaminen Lapin yliopistossa olisi jotenkin uusi ilmiö. Tämän tutkimuksen tuloksista nousi käsitys siitä, ettei tällaisia ongelmia ole aiemmin ollut. Tästä voisi saada tietoa esimerkiksi haastatteleamalla Lapin yliopiston alumneja heidän kokemuksistaan.

Tässä tutkimuksessa korostuu sivullisen näkökulma kiusaamisen ilmiöön. Olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin kiusattujen ja kiusaajien kokemuksia kiusaamisesta korkeakoulussa. Tämä voisi olla haastavaa siksi, että voisi olla vaikeaa löytää tutkimushenkilöitä, jotka myöntäisivät olevansa tai olleensa kiusaajia. Myös kiusattujen saaminen tutkimushenkilöiksi voisi olla työlästä kiusaamiseen liittyvän häpeän vuoksi.

Haluaisinkin tutkia lisää sitä, onko aiemmilla kiusatuksi tulemisen kokemuksilla yhteyttä siihen, joutuuko tai kokeeko tulevansa kiusatuksi myös korkeakoulussa. Näin voitaisiin saada tietoa kiusaamisessa tuotettujen roolien pysyvyydestä. Jääkö kiusattu uhrin rooliin ainiaaksi vai voiko siitä päästä pois? Onko mahdollista, että joissain tapauksissa kiusatusta tuleeekin itsestään kiusaaja?

Olisi mahdollisesti hedelmällistä tutkia lisää tutkimuksen tuloksissa esiin nousevaa kuppikuntaisuutta. Kuinka yleistä klikkiytyminen todella on, ja kuinka vahvasti se näkyy yliopistomme arjessa? Tutkimushenkilöiksi voisi pyrkiä saamaan mahdollisimman erilaisiin yhteisöihin kuuluvia henkilöitä, niin riviopiskelijoita, ainejärjestöaktiiveja kuin siltä väliltäkin. Olisi myös kiinnostavaa selvittää, miten kuppikuntaisuuden esiintyminen vaihtelee esimerkiksi vuosikurssien välillä.

Myös Jodel-sovelluksessa esiintyvistä kiusaamisesta voisi tehdä lisätutkimusta. Jodel on uusi sosiaalisen median kanava, ja olisi mielenkiintoista saada tietoa siitä, miten se on vaikuttanut vuorovaikutuskulttuuriin niin korkeakouluissa kuin yleisestikin. Jodel-sovellus on käytössä muuallakin kuin Suomessa, ja olisi kiinnostavaa vertailla sovelluksessa vallitsevaa ilmapiiriä eri kaupungeissa ja maissa.

LÄHTEET

Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Antikainen, Ari, Rinne, Risto & Koski, Leena 2006. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY.

Cowie, Helen & Jennifer, Dawn 2008. New Perspectives on Bullying. Maidenhead: Open University Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forss, Marko 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: Crime time.

Haasio, Ari 2016. Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: Avain.

Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Hamarus, Päivi 2012. Haukku haavan tekee. Puututaan yhdessä kiusaamiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hamarus, Päivi, Holmberg-Kalenius, Tina & Salmi, Saija 2015. Opas kiusaamisen jälkihoitoon. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helkama, Klaus, Myllyniemi, Rauni, Liebkind, Karmela, Ruusuvuori, Johanna, Lönnqvist, Jan-Erik, Hankonen, Nelli, Mähönen, Tuuli Anna, Jasinskaja-Lahti, Inga & Lipponen, Jukka 2015. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kaski, Satu & Nevalainen, Vesa 2015. Ikävät ihmiset. Kuinka selviytyä hankalien tyyppien kanssa. Helsinki: Kirjapaja.

Kiviniemi, Kari 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70 – 85.

Kuula, Arja 2013. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laine, Timo 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28 – 45.

Laino, Jutta 2010. Draaman työkaluja koulun arkeen. Teoksessa Katja Joroinen & Anna Koski (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Lapin yliopisto 2017. Vuosikertomus 2016. Lapin yliopisto: Lapin yliopistopaino. Saatavilla www-muodossa:

https://issuu.com/ulapland/docs/lapin_yliopiston_vuosikertomus_2016 (Luettu 3.5.2018.)

Muikku-Werner, Pirkko 2012. Ilkeilyn kahdet kasvot. Tampere: Vastapaino.

Niskanen, Sirkka 2005. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia Oy, 89 – 114.

Oulun yliopisto, www.oulu.fi/yliopisto

Paasivaara, Leena & Nikkilä, Juhani 2010. Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki: Kirjapaja.

Perkka-Jortikka, Katriina 2007. Hankalan ihmisen kohtaaminen. Helsinki: Edita.

Perttula, Juha 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.

Perttula, Juha 2000. Kokemuksesta tiedoksi: Fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. Kasvatus 5/2000. Kasvatusopillisen aikakausikirjan 137.vuosi-kerta. Jyväskylä: Kirjapaino Oma, 428 – 442.

Perttula, Juha 2005. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia Oy, 163 – 194.

Pikas, Anatol 1989. Irti kouluväkivallasta. Suomentanut Eeva Pilvinen. Espoo: Weilin+Göös.

Rauhala, Lauri 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Reinboth, Camilla 2006. Tunnista ja torju työpaikkakiusaaminen. Helsinki: Yrityskirjat.

Rigby, Ken 1997. Bullying in Schools. And What to Do About It. London: Jessica Kingsley.

Ronkainen, Suvi 2008. Otanta, edustavuus ja kadon analyysi. Teoksessa Suvi Ronkainen & Anne Karjalainen (toim.) Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 70 – 76.

Ronkainen, Suvi, Karjalainen, Anne & Mertala, Sirpa 2008. Graafisen kyselylomakkeen suunnittelu. Teoksessa Suvi Ronkainen & Anne Karjalainen (toim.) Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, 31 – 41.

Saarikoski, Helena 2006. Kateus, juoru, kiusaaminen – esseitä henkisestä yhteisöväkivallasta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Salmivalli, Christina 1999. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Helsinki: Gaudeamus.

Salmivalli, Christina 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suontausta-Kyläinpää, Sirkku 2010. Yhteistyö koulu yhteisössä ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Teoksessa Katja Joroinen & Anna Koski (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Tuomasjukka, Tuukka 2017. Nimittelyä, syrjintää ja somenälvintää – Senja, Ville ja Jutta tietävät, mitä korkeakoulukiusaaminen on. Aviisi 6.3.2017. Saatavana [www-muodossa](#):

<http://www.aviisi.fi/2017/03/nimittelya-syrjintaa-somenalvintaa-senja-ville-jutta-tietavat-mita-korkeakoulukiusaaminen/>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työterveyslaitos, www.ttl.fi

Vaahtera, Elina 2008. Häirintäyhdyshenkilöopas. Helsinki: Suomen ylioppilaskuntien liitto.

Vartia, Maarit 2003. Workplace Bullying – a study on the work environment, well-being and health. Helsinki: Finnish Institute of Occupational Health.

Vartia, Maarit, Lahtinen, Marjaana, Joki, Marjut & Soini, Sinikka 2008. Piinan loppu. Kiusaamistilanteiden selvittely työpaikalla. Helsinki: Työterveyslaitos.

Vartia, Maarit & Perkkä-Jortikka Katriina 1994. Henkinen väkivalta työpaikoilla. Työyhteisön hyvinvointi ja sen uhat. Helsinki: Gaudeamus.

Vastamäki, Jaana 2015. Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 121 – 132.

Vehkalahti, Kimmo 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lectura.

Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö YTHS, www.yths.fi

LIITE: Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys Lapin yliopistossa -kysely

(Sivu 1 / 3)

Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys Lapin yliopistossa

Tämä on Lapin yliopiston ylioppilaskunnan kysely, jonka tavoitteena on selvittää yhteisöllisyyden rakentumista Lapin yliopistossa. Kyselyn avulla paikannetaan hyviä käytänteitä, sekä kiusaamista ilmiönä. Kyselyyn vastaaminen on tärkeää, jotta saamme tietoomme opiskeluyhteisömme ongelmakohtia.

Kyselyn aineistoa hyödynnetään tutkimuskäyttöön ja sen tuloksia ylioppilaskunnan toiminnan kehittämiseen. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja takaamme vastaajan anonymiteetin.

Vastaaminen kestää noin 5 minuuttia. Olemme kiitollisia kaikista vastauksista.

Lisätietoja kyselystä:

Antti Eteläaho

Edunvalvonta-asiantuntija (LYY)

edunvalvonta@lyy.fi

045 138 4190

Iida Nevasalmi

Sosiaalipoliittinen vastaava (LYY)

iida.nevasalmi@lyy.fi

0442727343

Kyselyyn vastaaminen päättyy 25.4.2017

Taustakysymykset

1. Ikä *

- Valitse..
- 18-21
- 22-25
- 26-29
- 30-35
- 36-40
- 41-45
- 46-50
- 56+
- 51-55
- 56+

2. Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

3. Tiedekunta *

- Valitse..
- Kasvatustieteiden tiedekunta
- Oikeustieteiden tiedekunta
- Taiteiden tiedekunta
- Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

4. Vuosikurssi *

- Valitse..
- 1
- 2

- 3
- 4
- 5
- 6
- 7+
- 7+

5. Opiskelen

- Kokopäiväisesti Osa-aikaisesti

6. Asun Rovaniemellä

- Kyllä En

Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys Lapin yliopistossa

Yhteisöllisyys

Yhteisö koostuu yksilöistä, joilla on jonkinlainen yhdistävä tekijä. Yhteisöllisyys syntyy näiden yksilöiden välisestä luottamuksesta, vuorovaikutuksesta ja avoimesta kommunikaatioista. Tässä kyselyssä yhteisö on Lapin yliopisto ja selvitämme yhteisöllisyyden rakentumista sen alaisten toimijoiden keskuudesta.

7. Koetko, että Lapin yliopistossa on yhteisöllinen ilmapiiri? *

Kyllä Ei

8. Väittämiä Yhteisöllisyydestä *

Vastaa väittämiin yhteisöllisyydestä oman arviosi mukaan. Arvosana 5 on väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja arvosana 1 on täysin eri mieltä. Arvosana 3 on, en osaa sanoa.

	1	2	3	4	5
Lapin yliopistossa on helppo tutustua uusiin ihmisiin	☐	☐	☐	☐	☐
Lapin yliopiston henkilökunta on helposti lähestyttävä	☐	☐	☐	☐	☐
Lapin yliopiston ylioppilaskunta on helposti lähestyttävä	☐	☐	☐	☐	☐
Yliopistolle on mukava tulla	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen yhteenkuuluvuuden tunnetta muihin opiskelijoihin Lapin yliopistossa	☐	☐	☐	☐	☐
Olen ylpeä siitä, että opiskelen Lapin yliopistossa	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on hyviä ystäviä Lapin yliopistossa	☐	☐	☐	☐	☐
Saan tukea opintoihin muilta opiskelijoilta	☐	☐	☐	☐	☐
Saan tukea opintoihin yliopiston henkilökunnalta	☐	☐	☐	☐	☐

9. Vuorovaikutus Lapin yliopistossa *

Vastaa väittämiin vuorovaikutuksesta Lapin yliopistossa. Arvosana 5 on väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja arvosana 1 täysin eri mieltä. Arvosana 3 on, en osaa sanoa.

	1	2	3	4	5
Minut otetaan ryhmään helposti mukaan					
Koen että minut huomioidaan yliopistolla eri yhteisöissä					
Kysymyksiini vastataan ryhmäkeskusteluissa					
Saan puheenvuoron luennolla helposti					
Löydän helposti ryhmätyön ryhmän luennoilta					

10. Kerro omin sanoin, mikä mielestäsi luo yhteisöllisyyden Lapin yliopistossa.

11. Mikä on Lapin yliopistossa parasta? Voit mainita yhden tai usemman tekijän.

12. Kuulutko itse johonkin opiskelijayhteisöön, joka toimii Lapin yliopiston alla? Jos kuulut, niin mitkä ovat tärkeimpiä yhteisöjä ja mitä ne sinulle antavat?

Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys Lapin yliopistossa

Kiusaaminen

Tässä tutkimuksessa kiusaamisella tarkoitetaan henkilön subjektiivista kokemusta siitä, että on tullut kohdelluksi huonosti. Kiusaaminen pitää sisällään myös häirinnän ja syrjimisen käsitteet, joten se on hyvin laaja-alainen käsite, sisältäen toimintaa tönnimisestä; ryhmän ulkopuolelle jättämiseen.

13. Oletko kokenut kiusaamista yliopistolla tai yliopistoyhteisöissä? *

Kyllä Ei

14. Oletko huomannut kiusaamista yliopistolla tai yliopistoyhteisöissä? *

Kyllä Ei

15. Jos olet kokenut tai havainnut kiusaamista yliopistolla (kampuksella tai vapaa-ajalla), millaista se on ollut?

Kuvaile omin sanoin millaista kiusaaminen on ollut ja miten se on ilmennyt, missä se on tapahtunut.

16. Missä kiusaaminen yleensä tapahtuu?

☐ Sitsit	☐ Vuosijuhlat
☐ Urheilutapahtumat	☐ Vapaa-ajan tapahtumat
☐ Haalaribileet	☐ Rastikilpailut
☐ Ryhmäkeskustelut	☐ Sosiaalinen media

- Nettikeskustelut
 Ruoka- ja kahvitauot
 Luennot
 Pienryhmätyöskentely

Muu tapahtuma, mikä?

17. Kerro miten kiusaaminen yleensä taphtuu tilanteissa, jotka edellisessä kysymyksessä vastasit.

18. Kuka kiusaa?

- Ainejärjestötoimija
 Opettajatuutori
 Opetushenkilökunta
 Opiskelija
 Opiskelijatuutori
 Yliopistolla vieraileva luennoitsija
 Yliopiston työntekijä
 Ei kukaan

Jokin muu, mikä?

19. Väittämiä kiusaamisesta

Vastaa väittämiin arvioimalla väittämää. Arvosana 5 on väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja arvosana 1 täysin eri mieltä.

1 2 3 4 5

Kiusaaminen tapahtuu ryhmässä

○ ○ ○ ○ ○

Kiusaaja on yksi ihminen

○ ○ ○ ○ ○

Kiusaajia on useita	○ ○ ○ ○ ○
Kiusaaminen on toistuvaa	○ ○ ○ ○ ○
Kiusaaminen yliopistolla on helppoa	○ ○ ○ ○ ○
Kiusaamisesta pitäisi puhua korkeakoulussa enemmän	○ ○ ○ ○ ○
Kiusaaminen on helppo huomata	○ ○ ○ ○ ○
Kiusaamiseen on helppo puuttua	○ ○ ○ ○ ○
Kiusaamisesta on helppo kertoa	○ ○ ○ ○ ○

20. Miltä taholta hakisit apua kiusaamiseen puuttumiseen?

	Kyllä	Ei	En tunne tätä toimijaa
Tuutoropettaja	☐	☐	☐
Ainejärjestö	☐	☐	☐
Korkeakouluopintojen ohjaaja	☐	☐	☐
Opettajatuutori	☐	☐	☐
Opetushenkilökunta	☐	☐	☐
Ylioppilaskunta	☐	☐	☐
Opiskelijatuutori	☐	☐	☐
Opiskelijakaveri	☐	☐	☐
Oppilaitospastori	☐	☐	☐
Tiedekunnan edustaja	☐	☐	☐
Viranomaiset	☐	☐	☐
Virastomestarit	☐	☐	☐
Ylioppilaskunnan hallituksen edustaja	☐	☐	☐
Ylioppilaskunnan häirintäyhdyshenkilö	☐	☐	☐
YTHS	☐	☐	☐
En pysty hakemaan apua	☐	☐	☐
Muu, mikä? _____	☐	☐	☐

21. Kuvaile omin sanoin mitä kiusaaminen voisi olla, missä se tapahtuisi ja miten.

–

–

–

22. Jos haluat vielä lisätä jotakin aiempiin vastauksiin tai aiheeseen ylipäänsä voit kertoa sen alla.

23. Jos olet kokenut kiusaamista ja haluat että sinuun otetaan yhteyttä ylioppilaskunnan häirintäyhteyshenkilön toimesta, voit jättää tähän yhteystietosi

Etunimi _____

Sukunimi _____

Matkapuhelin _____

Sähköposti _____